

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 10

(2007–2008)

Om lov om endringer i lov om erstatning
fra staten for personskade voldt ved straffbar
handling m.m. (voldsoffererstatningsloven)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	3.11	Bør det være et krav om at søkeren må ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen?	25
2	Bakgrunnen for forslagene	7			
2.1	Regjeringens utgangspunkt	7			
2.2	Evaluering	7	3.12	Lovens geografiske virkeområde	26
2.3	Høringen 8. april 2005	9	3.13	Forholdet til domstolenes utmåling av erstatningen	28
2.4	Høringen 24. april 2007	10	3.14	Voldsoffererstatningens øvre og nedre beløpsgrense	30
3	Nærmere om endringsforslagene	11	3.15	Nedsettelse lempning og reduksjon	31
3.1	Hvilke straffbare handlinger skal omfattes av voldsoffererstatningsloven	11	3.16	Avgjørelsesmyndighet/delegasjon	32
3.2	Barn som har opplevd vold	14	3.17	Instruksjonsmyndighet	34
3.3	Erstatning til etterlatte	16	3.18	Saksbehandlingsfrister	34
3.4	Beviskravet	19	3.19	Dekning av utgifter til innhenting av erklæring fra lege, tannlege, psykolog og lignende	35
3.5	Foreldelsesregler	21		Regress	36
3.6	Kravet til anmeldelse og borgerlig rettskrav	22	3.20		
3.7	Bør det være et vilkår at forholdet som hovedregel må være anmeldt?	22	3.21	Ikrafttredelse	37
3.8	Bør frifinnende dom anses som et særlig tilfelle?	23	4	Økonomiske og administrative konsekvenser	38
3.9	Bør det være et vilkår om at anmeldelsen skjer uten unødig opphold?	23	5	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget	39
3.10	Bør det være et vilkår om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff og begjæringen ikke senere er trukket tilbake?	24		Forslag til lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven)	41

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 10

(2007–2008)

Om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven)

Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 16. november 2007, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Stoltenberg II)

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justisdepartementet legger med dette frem forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven for å styrke ofrenes rettigheter. Proposisjonen følger opp to høringsnotater fra Justisdepartementet 8. april 2005 og 24. april 2007.

Voldsoffererstatningsordningen ble innført i 1976 som en billighetsordning, og den ble lovfestet i 2001 som en rettighetsordning. Evaluering av loven har vist at den fungerer etter intensjonen. Justisdepartementet ønsker likevel å styrke voldsofrenes stilling ytterligere.

Det foreslås en viss liberalisering og klargjøring av hvilke straffbare voldshandlinger som skal omfattes av voldsoffererstatningsordningen, slik at bl.a. flere alvorlige trusselhandlinger, mishandling i nære relasjoner og menneskehandel omfattes. Videre foreslås å utvide pårørendes rett til erstatning. Det presiseres at barn som har opplevd vold mot en nærstående person som er egnet til å skade barnets trygghet og tillit, har rett til voldsoffererstatning.

Samtidig innføres en særskilt foreldelsesregel for barn og unge om at det alltid skal være tilstrekkelig at søknaden fremsettes før skadelidte fyller 21 år.

Kravet om at det må foreligge klar sannsynlighetsovervekt for at skadelidte har vært utsatt for en straffbar voldshandling, foreslås opprettholdt. Departementet har imidlertid rettet fokus mot tiltak som kan hjelpe voldsofrene til å få sakene bedre opplyst, slik at langt flere av sakene kan bli klart sannsynliggjort. Et element i dette er forslaget om at Kontoret for voldsoffererstatning i særlige tilfelle skal kunne bestemme at en part skal få dekket utgifter til innhenting av erklæringer fra lege, tannlege, psykolog og lignende.

Kravet i voldsoffererstatningsloven om at handlingen må være anmeldt til politiet, bidrar bl.a. til at saken blir godt opplyst. Dette kravet foreslås videreført, men med en større mulighet enn i dag til å gjøre unntak i «*særlige tilfelle*». Kravet om at anmeldelsen må skje «*uten unødig opphold*», foreslås imidlertid sløyfet. Departementet foreslår dessuten å sløyfe kravet om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff, og at begjæringen ikke senere er trukket tilbake.

Det foreslås ingen materielle endringer i lovteksten når det gjelder lovens geografiske virkeområde, men for ordens skyld tas det inn en paragraf om at loven gjelder for Svalbard. Departemen-

tet presiserer dessuten at den som er påført skader ved straffbare handlinger i et land som har en voldsoffererstatningsordning, men der søker likevel ikke får full erstatnings fra vedkommende land, ikke bør stilles svakere enn de som er påført skader i land som ikke har voldsoffererstatningsordninger i det hele tatt.

Utgangspunktet er at den enkelte skadevolder skal stå økonomisk til ansvar for sine handlinger, og at voldsoffererstatningsordningen bare kommer inn som en subsidiær løsning. Voldsoffererstatningsmyndighetene skal ta utgangspunkt i det beløpet som måtte være fastsatt av domstolene og skal bare kunne redusere erstatningen dersom det har kommet nye opplysninger etter at domsto-

len traff sin avgjørelse. Det foreslås imidlertid en presisering i voldsoffererstatningsloven om at det ikke skal lempes eller reduseres i voldsoffererstatningsutbetalingen pga. skadevolders alder, den ansvarliges økonomi mv., slik det er anledning til etter alminnelig erstatningsrett.

Som et tiltak for å få ned saksbehandlingstiden foreslås det at saker som ikke byr på vesentlige tvilsspørsmål, kan avgjøres av Voldsoffererstatningsnemndas leder alene, og at nemnda i slike saker også kan delegere vedtaksmyndighet til nemndas sekretariat. Delegasjonsadgangen skal begrenses slik at man er sikre på at det faktiske resultatet for offeret ikke blir dårligere med delegert behandling.

2 Bakgrunnen for forslagene

2.1 Regjeringens utgangspunkt

Det er en stor belastning å bli utsatt for fysiske eller psykiske overgrep, og regjeringen anser det viktig og nødvendig å styrke ofrenes og de etterlattes rettigheter. Det går frem av Regjeringens politiske plattform (Soria Moria-erklæringen) at Regjeringen vil bedre erstatningsordningene for volds- og kriminalitetsofre, og deres pårørende. Som et ledd i dette arbeidet fremmer Regjeringen forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven slik at flere handlinger i praksis vil kunne bli omfattet av ordningen og flere vil kunne få erstatning.

Regjeringen har i 2006 og 2007 økt oppmerksomheten mot vold i nære relasjoner. Familievold er et tillitsbrudd og skjer der man i utgangspunktet skal føle seg trygg. Derfor rammer denne form for vold særlig hardt, også ovenfor de som volden ikke er direkte rettet mot. Regjeringen ønsker blant annet å styrke barns stilling ved å fremme en egen lovbestemmelse om voldsoffererstatning til barn som har opplevd vold mot en nærstående person som er egnet til å skade tryggheten og tilliten hos barnet.

Den som blir utsatt for en voldsforbrytelse får hjelp gjennom sykepenges, sosiale trygde- og støt-teordninger og forsikringer. Ofte vil det gjenstå et udekket økonomisk tap. Trygden dekker imidlertid ikke ethvert økonomisk tap. For det første er det utgifter som normalt ikke dekkes i det hele tatt, f. eks. vanlig tannbehandling. Dernest gir ikke alltid ytelsene full kompensasjon for de inntektene de skal erstatte og skader av ikke-økonomisk art dekkes som hovedregel ikke gjennom folketrygden.

Ikke alt lar seg erstatte med penger. Tapt helse og tap av liv vil ikke kunne repareres uansett hvor høy erstatning som gis. Voldsoffererstatningen vil imidlertid kunne gjøre at ofrene ikke får økonomiske bekymringer i tillegg.

Et klart etisk og juridisk utgangspunkt er at det er den enkelte skadevolder som skal stå økonomisk til ansvar for sine handlinger overfor skadelidte. Erstatningskravet er imidlertid svært ofte verdiløst fordi skadevolderen har dårlig betalings-

evne og ikke sjelden forblir gjerningsmannen ukjent.

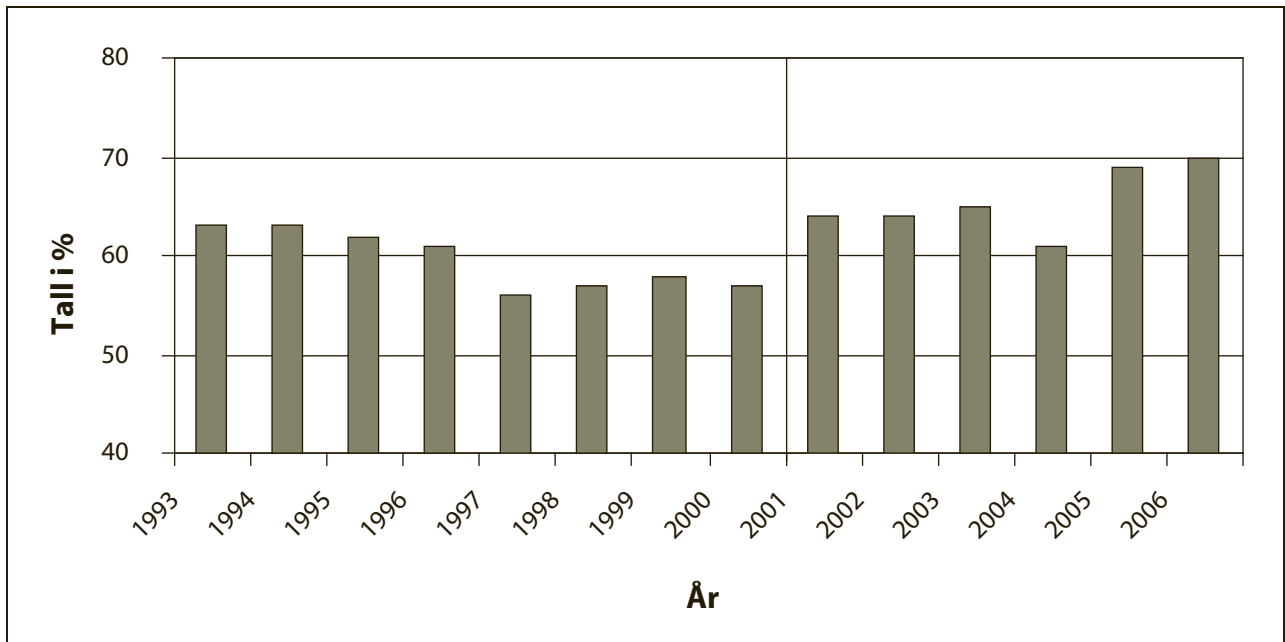
2.2 Evaluering

I anmodningsvedtak nr. 101 (2002-2003) ba Stortinget Regjeringen «foreta en gjennomgang av voldsoffererstatningsloven og praktiseringen av den for å dokumentere hvorvidt loven fungerer etter Stortingets intensjon». I 2003 innhentet Justisdepartementet skriftlige innspill om voldsoffererstatningsloven fra forskjellige organisasjoner o.l., i tillegg til at departementet arrangerte et åpent evalueringsmøte. I St.prp. nr. 1 (2003-2004) skrev Justisdepartementet bl.a. følgende om evalueringen:

«Fordi voldsoffererstatningsloven fullt ut bare kommer til anvendelse i tilfeller der den straffbare handlingen er begått etter 01.07.2001, er det til nå behandlet relativt få saker etter loven i forhold til den tidligere forskriften. Da er det heller ikke mulig å få tilfredsstillende statistikk som klart kan belyse hvordan voldsoffererstatningsloven fungerer i forhold til den tidligere forskriften. Hovedtyngden av saker der den straffbare voldshandlingen er begått etter lovens ikrafttredelse, er sannsynligvis til behandling i rettsapparatet og ikke avgjort av voldsoffermyndighetene ennå.

Justisdepartementet tar sikte på en ny evaluering av loven tidlig i 2005, når flere saker har blitt behandlet etter loven og når man nærmere kan vurdere effekten av sentraliseringen av førsteinstansbehandlingen til Kontoret for voldsoffererstatning i Vardø.»

I evalueringene har Justisdepartementet bl.a. analysert statistikk over avgjørelsene i voldsoffererstatningssakene, for å se hvordan voldsoffererstatningsloven fungerer i forhold til den tidligere forskriften. Tallene viser at voldsfarenes stilling har blitt styrket etter lovfestingen i 2001. Innvilgelsesprosenten har økt. Det samme gjelder gjennomsnittsutbetalingene og den totale utbetalingen etter ordningen. Årsaken antas imidlertid å være sammensatt, se under.

Figur 2.1 Innvilgelsesprosent årene 1993–2006

Innvilgelsesprosenten for årene 1993-2006 har vært følgende:

1993: ca 63 %, 1994: ca 63 %, 1995: ca 62 %, 1996: ca 61 %, 1997: ca 56 %, 1998: ca 57 %, 1999: ca 58 %, 2000: ca 57 %, 2001: ca 64 %, 2002: ca 64 %, 2003: ca 65 % 2004: ca 61 % 2005: ca. 69 % og 2006 ca. 70 %.

Det har hele tiden vært svingninger i innvilgestallene. Dette skyldes for en stor del trolig tilfeldige svingninger i typen saker. Jevnt over har imidlertid innvilgelsesprosenten økt etter at voldsoffererstatningsloven trådte i kraft. Det kan være flere forklaringer på det. Den viktigste er trolig at praktiseringen av ordningen har utviklet seg til gunst for ofrene.

De to hyppigst forekommende avslagsgrunner er vilkåret om at den straffbare handlingen som utløser voldsoffererstatning må meldes til politiet uten ugrunnet opphold, og kravet om klar sannsynlighetsovervekt for å legge til grunn at

søker har vært utsatt for en straffbar voldshandling.

Forskriften kommer til anvendelse på skadevoldende handlinger begått før 1. juli 2001. Nedfor i tabell 2.1 er det tatt inn statistikk for innvilgelse etter henholdsvis forskrift og lov i perioden 2004-2006:

Den ulike innvilgelsesandelen antas å kunne forklares med at kvaliteten på bevisene i saker som behandles etter forskriften svekkes som følge av at sakene blir gamle.

Erstatningsutbetalingen har for årene 1999 – 2003 en utvikling som vist i tabell 2.2 og figur 2.2.

I St.prp. nr. 1 (2004-2005) skrev Justisdepartementet følgende om utbetalingene for 2003:

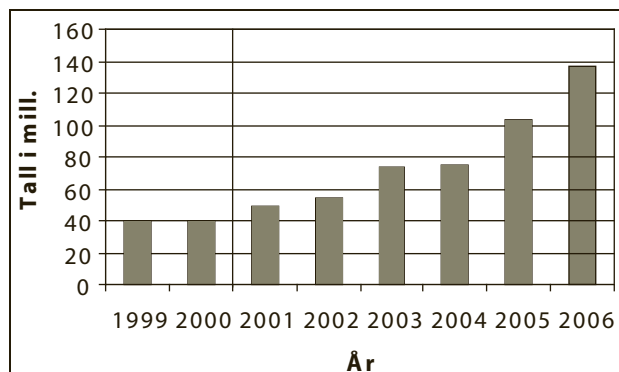
«Dette er en økning på ca. 35 % i forhold til 2002. Forklaringen på økningen er at flere har søkt om voldsoffererstatning og at voldsoffererstatningsmyndighetene har behandlet 2 062

Tabell 2.1

Årstall	Samlet innvilgelsesprosent	Innvilgelsesprosent i saker behandlet etter lov	Innvilgelsesprosent i saker behandlet etter forskrift
2004	60,5 %	64,7 %	49,8 %
2005	68,9 %	71,6 %	59,1 %
2006	69,9 %	72 %	59,7 %

Tabell 2.2

1999	ca 40 mill. kroner
2000	ca 40 mill. kroner
2001	ca 49 mill. kroner
2002	ca 54 mill. kroner
2003	ca 73 mill. kroner
2004	ca 75 mill. kroner
2005	ca 103 mill. kroner
2006	ca 137 mill. kroner

Figur 2.2 Erstatningsutbetaling årene 1999-2003

saker i 2003 mot 1 780 i 2002, dvs. 282 flere saker. Innvilgelsesprosenten har dessuten økt fra 63,9 % til 64,6 %. Videre har domstolene lagt seg på et høyere erstatningsnivå for oppreisning i voldsoffererstatningssaker, og dette influerer på utbetalingene, som har økt med gjennomsnittlig ca. 7 300 kr pr. innvilget sak.»

I 2006 var gjennomsnittlig utbetaling per sak kr 66 188, mot kr 59 288 i 2005. Også denne økningen kan forklares med en generell økning av erstatningsnivået i domstolene. I tillegg kan det se ut som om søkerne i større grad enn tidligere utnytter både sine erstatningsrettslige rettigheter overfor skadevolder og overfor voldsoffererstatningsordningen. Inntrykket er at søknader om inntektstap og tap av forsørger er bedre underbygget enn tidligere.

I forbindelse med evalueringen har Justisdepartementet hatt møter med en rekke instanser, og også fått andre muntlige og skriftlige innspill. Departementets inntrykk er at loven stort sett fungerer meget godt, men den kan likevel bedres, jf. forslagene under. En del søkere er skuffet over at de har fått avslag på søknaden eller ikke fått så mye erstatning som de søkte om. Slik vil det alltid være så lenge man stiller visse krav til bevis/dokumentasjon og årsakssammenheng mellom handlingen og skaden. Justisdepartementet mener derfor at det er viktig å ha fokus på muligheten til å skaffe god dokumentasjon.

2.3 Høringen 8. april 2005

Justisdepartementet sendte 8. april 2005 utkast til lov om endringer i voldsoffererstatningsloven m.m. på høring til 78 adressater med høringsfrist 20. mai 2005. Høringsnotatet ble også sendt til

flere andre instanser etter henvendelser til departementet. Dessuten har det vært tilgjengelig på Justisdepartementets nettsted. Utkastet bygget blant annet på innspillene departementet mottok under evalueringen i 2003.

Disse har kommet med synspunkter på forslagene som ble sendt på høring 8. april 2005:

Advokatene Anne Kristine Bohinen og Birgit Vinnes

Advokat Paul Rynning

Arbeids- og sosialdepartementet

Barne- og familiedepartementet

Barneombudet

Den norske advokatforeningen

Erstatningsnemnda for voldsofre

Finansdepartementet

Indre Finnmark tingrett/Sis-Finnmárkku diggegoddi

Juridisk rådgivning for kvinner JURK

Justissekretariatene

Kjersti M. Høgestøl

Knut Erik Bjerkeseth

Kontoret for voldsoffererstatning

Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond

Landsforeningen for trafikkskadde

Landsforeningen for voldsofre

Legevakten i Oslo kommune

Likestillingsombudet

Moderniseringsdepartementet

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress/NKVTS

Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening

Norsk Kriesesenterforbund

Oslo legevakts mottak – voldtekt/sekuelle overgrep

Oslo tingrett

Politidirektoratet/Østfold, Oslo og Troms politidistrikter

Politiets fellesforbund

Redd Barna

Riksadvokaten

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre

Sivilombudsmannen

Stine Sofies Stiftelse

Støttesenter for fornærmede i straffesaker

Støttesenter mot incest – Oslo og Fellesstiftelsen mot seksuelle overgrep

Trøndelag statsadvokatembeter

Høringsinstansenes syn gjennomgås nedenfor i tilknytning til de enkelte forslagene. De fleste høringsinstansene er generelt positive til forslagene, men noen av høringsinstansene går imot enkelte av forslagene.

2.4 Høringen 24. april 2007

Justisdepartementet sendte 24. april 2007 forslag til endringer i voldsoffererstatningsloven – barn som er vitne til vold m.m. på høring til 67 adressater med høringsfrist 15. juni 2007. Den ble også sendt til flere andre instanser etter henvendelser til departementet. Dessuten har høringsnotatet vært tilgjengelig på Justisdepartementets nettsted.

Disse har kommet med synspunkter på forslagene som ble sendt på høring 24. april 2007:

Advokatfirmaet Salomon Johansen AS

Alternativ til vold

Barne- og likestillingsdepartementet

Barneombudet

Blålys – Landsforeningen for seksuelt misbrukte

Den norske advokatforeningen

Erstatningsnemnda for voldsofre

Finansdepartementet

Justissekretariatene

Kontoret for voldsoffererstatning

Landsforeningen for voldsofre

MIRA Ressurssenter for innvandrere- og flyktningekvinner

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nordland statsadvokatembeter

Norsk Krisesenterforbund

Politidirektoratet

Redd Barna

Riksadvokaten

Stiftelsen Rettferd for taperne

Stine Sofies Stiftelse

Høringsinstansenes syn gjennomgås nedenfor i tilknytning til de enkelte forslagene. De fleste høringsinstansene er generelt positive til forslagene.

3 Nærmere om endringsforslagene

3.1 Hvilke straffbare handlinger skal omfattes av voldsoffererstatningsloven

Gjeldende rett

Hovedregelen om hvilke typer straffbare handlinger som omfattes av voldsoffererstatningsordningen fremgår av voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd første setning. Handlingen må representere en «forsettlig legemskrenking eller annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang». Kriteriet er det samme som gjaldt etter voldsoffererstatningsforskriften. Begrepet «straffbar handling» forutsetter at handlingen er forbudt under trussel om straff, og at alle straffbarhetsbetingelsene – både de objektive og subjektive – er oppfylt. Det er likevel gjort unntak for enkelte av de subjektive vilkårene i loven § 1 første ledd annet punktum.

Bestemmelsens ordlyd har blitt presisert gjennom praksis. Det er imidlertid fremdeles en viss usikkerhet med hensyn til bestemmelsens rekkevidde i enkelte tilfeller. Det kan også reises spørsmål om ikke flere typer straffbare handlinger enn de som omfattes i dag, bør kunne utløse voldsoffererstatning fra staten.

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005, opplyste departementet at det vurderte å foreslå en lovendring i voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd første setning fra «forsettlig legemskrenking eller annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang» til «straffbar handling som *krenker livet, helsen eller friheten*». Departementet anførte bl.a. at denne ordlyden er bedre i samsvar med straffrettslig terminologi, jf. bl.a. straffeloven § 39 og straffeprosessloven § 130 a). I tillegg ble det fremholdt at endringen vil medføre en viss liberalisering med hensyn til hvilke straffbare handlinger som kan medføre voldsoffererstatning fra staten.

Fra høringsnotatet siteres:

«Nedenfor vil enkelte relevante bestemmelser i straffeloven bli kommentert nærmere. Utvalget av bestemmelser som gjennomgås, er ikke uttømmende. Også bestemmelser som ikke er kommentert, kan omfattes av den nye ordlyden, for eksempel straffeloven § 228.

Trusler og tvang

At straffbar *tvang* som nevnt i straffeloven § 222 i utgangspunktet kan utløse voldsoffererstatning fremgår direkte av den nåværende ordlyden i § 1 første ledd første setning. Straffeloven § 222 lyder:

'Med bøter eller med fengsel inntil 3 år straffes den, som ved rettsstridig adferd eller ved å true med sådan tvinger nogen til å gjøre, tåle eller undlate noget, eller som medvirker hertil. Under særdeles skjerpene omstendigheter, jf § 232 tredje punktum, kan fengsel inntil 6 år idømmes.

For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Med bøter eller med fengsel inntil 1 år straffes den, som ved å true med anklage eller anmeldelse for en straffbar handling eller med fremsettelse av en ærekrenkende beskyldning rettsstridig tvinger nogen til å gjøre, tåle eller undlate noget, eller som medvirker hertil.'

Trusler har imidlertid som hovedregel falt utenfor ordningen. Av trusselbestemmelsen i straffeloven § 227 fremgår det:

'Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 Aar straffes den, som i Ord eller Handling truer med et strafbart Foretagende, der kan medføre høiere Straf end 1 Aars Hefte eller 6 Maanedes Fængsel, under saadanne Omstændigheder, at Truselen er skikket til at fremkalde alvorlig Frygt, eller som medvirker til saadan Trusel. Under særdeles skjerpene omstendigheder, jf. § 232 tredje punktum, kan fengsel inntil 6 år idømmes.'

Det er ikke gitt at denne sonndring bør videreføres. Grensene mellom tvang etter straffelo-

ven § 222 og trusler etter § 227 kan være vanskelig å trekke. Det kan argumenters ut fra voldsoffererstatningsordningens formål og begrunnelse, at også trusler bør omfattes fordi truslene kan være rettet mot folks liv og helse.

Etter departementets syn bør voldsoffererstatning bare gis for trusler som er såpass alvorlige at de omfattes av straffebestemmelsen i § 227. Det innebærer at trusselen må ha bestått i at forbryteren i ord eller handling har truet med et foretagende som kan medføre høyere straff enn 1 års hefte eller 6 måneders fengsel. Det er videre en straffbarhetsbetingelse at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt. I tillegg til at alle straffbarhetsbetingelsene i § 227 i utgangspunktet må være oppfylt, må også den straffbare handlingen ha medført en personskade. I trusseltilfellene vil skadene ofte kunne være av psykisk karakter og også slike skader omfattes i utgangspunktet at ordningen. Slike trusler vil falle innenfor kriteriet 'straffbar handling som krenker ... helsen' i lovendringsforslaget.

Mishandling i nære relasjoner

Både voksne og barn som har levd i et mishandlingsforhold vil ikke sjelden utsettes for straffbare handlinger som klart kan utløse voldsoffererstatning. Som eksempler kan nevnes seksuelle overgrep, legemsfornærmelser, legemsbeskadigelser og straffbar tvang. Det er eksempler fra Erstatningsnemndas praksis på at brudd på bestemmelsen i straffeloven § 219 omfattes. Bestemmelsen lyder:

'Med Fængsel indtil 2 Aar straffes den, som udsætter nogen hans Husstand tilhørende Person for Nød ved modvillig at unddrage sig den ham paahvilende Forsørgelsespligt, eller som ved Vanrøgt, Mishandling eller anden lignende Adfærd oftere eller grovt krænker sine Pligter mod Ægtefælle eller Barn eller mod nogen hans Husstand tilhørende eller hans Omsorg undergiven Person, som paa Grund af Sygdom, Alder eller andre Omstændigheder er ude af Stand til at hjælpe sig selv. Har Forbrydelsen havt Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred tilfølgende, anvendes Fængsel indtil 6 Aar.

Paa samme Maade straffes den, som ved Forledelse eller Tilskyndelse medvirker til nogen oven omhandlet Handling.'

Vanrøkt dreier seg i første rekke om mangel på nødvendig stell og pleie og andre livsnødvendigheter. *Mishandling* omfatter – i tillegg til legemskrenkelser – også for eksempel innesperring uten grunn. Psykisk vanskjødsel eller terror dekkes av uttrykket *lignende*

adferd. Krenkelsene må videre være av kvalifisert art. Handlingen må ha funnet sted ved gjentatte anledninger eller være grov. Overtredelse av bestemmelsen kan gi krav på oppreisning etter reglene i skadeserstatningsloven § 3-5.

Menneskehandel m.m.

Straffeloven § 224 ble endret ved lov 4. juli 2003 nr. 78 og fikk denne ordlyden:

'Den som ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd utnytter en person til

- a) prostitusjon eller andre seksuelle formål
- b) tvangsarbeid
- c) krigstjeneste i fremmed land eller
- d) fjerning av vedkommendes organer,

eller som forleder en person til å la seg bruke til slike formål, straffes for menneskehandel med fengsel inntil 5 år.

På samme måte straffes den som

- a) legger forholdene til rette for slik utnyttelse eller forledelse som nevnt i første ledd ved å anskaffe, transportere eller motta personen,
- b) på annen måte medvirker til utnyttelsen eller forledelsen, eller
- c) gir betaling eller annen fordel for å få samtykke til utnyttelsen fra en person som har myndighet over den fornærmede, eller som mottar slik betaling eller annen fordel.

Den som begår en handling som nevnt i første eller annet ledd mot en person som er under 18 år, straffes uavhengig av om vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd er anvendt.

Grov menneskehandel straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om den som ble utsatt for handlingen, var under 18 år, om det ble brukt grov vold eller tvang eller om handlingen ga betydelig utbytte.'

Brudd på denne bestemmelsen vil etter departementets syn kunne representere handlinger som omfattes av voldsoffererstatningsordningen. Etablering av en erstatningsordning for ofre for slike handlinger vil bidra til å gjøre det mulig for Norge å ratifisere protokollen om menneskehandel, som supplerer FNs konvensjon mot grenseoverskridende kriminalitet, jf. protokollen artikkel 6 nr. 6. Protokollen er inn tatt som vedlegg 2 til Ot. prp. nr. 62 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven og straffe-

prosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengengerstraff mv. Som for andre straffbare handlinger må imidlertid også disse straffbare handlingene ha medført en personskade for å kunne tilkjenne voldsoffererstatning fra staten. Slike straffbare handlinger vil også kunne falle innenfor kriteriet 'straffbar handling som krenker...helsen eller friheten'.»

Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene var positive til endringsforslaget.

Riksadvokaten uttalte:

«Riksadvokaten er enig i den utvidelse og klargjøring av anvendelsesområdet som følger av at erstatningskravet knyttes til 'straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten...'. Videre fastslår formuleringen dagens praksis om at også uaktsomme handlinger omfattes av ordningen.»

Advokatforeningen uttalte blant annet:

«Advokatforeningen er enig med departementet i at definisjonen av hvilke forhold som går inn under loven gjøres noe videre enn det som er forholdet per i dag. Praksis viser at den nåværende ordningen gjør det noe tilfeldig hvorvidt det straffbare forhold dekkes av loven, slik at forbrytelser som medfører en større skade på fornærmede faller utenfor, mens en straffbar handling som medfører en mindre skade faller innenfor. Det typiske eksempel er alvorlige trusselsaker innad i familier eller etter avsluttet samliv og også trusselsaker for øvrig.»

Likestillingsombudet uttalte blant annet:

«Likestillingsombudet støtter departementets forslag om å endre ordlyden i voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd første setning, da dette innebærer en liberalisering av bestemmelsen.

Jeg har tidligere hevdet at trusler bør innlemmes i lovens saklige virkeområde med særlig tanke på de tilfeller som straffeloven § 227 rammer. Det er et problem at mange kvinner som har brutt ut av forhold utsettes for trusler fra tidligere partnere. Slike trusler kan oppleves like krenkende som det å utsettes for fysisk vold. Ombudet er derfor positiv til at departementet vurderer å fjerne sondringen mellom tvang og trusler i dagens bestemmelse.»

Barneombudet uttalte:

«Barneombudet støtter denne endringen, da dette vil innebære en liberalisering av dagens bestemmelser, og straffbare handlinger mot barn vil lettere kunne bli fanget opp. Vi vet at barn kan bli utsatt for trusler – som blir forsøkt holdt skjult – av personer som står dem nære. Dette kan være meget belastende for barn og vil klart falle inn under begrepet «helse» i det nye forslaget. Barneombudet mener at enhver trussel fra en voksen mot et barn bør kunne gi grunnlag for voldsoffererstatning, der barnet har pådratt seg psykiske skader/lidelser som har årsakssammenheng med trusselen.»

Erstatningsnemnda for voldsofre delte seg i et flertall og et mindretall. Flertallet uttalte at departementets forslag vil bli for vidtfavnende om man fjerner kriteriet «vold eller tvang». Det nye forslaget vil etter sin ordlyd omfatte enhver straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten. Det innebærer at også straffbare handlinger i form av unnlatesdelikter (jf. straffeloven § 4) etter ordlyden vil omfattes hvis unnlatsen krenker livet, helsen eller friheten. Som mulig eksempel nevnes unnlatselse av å avverge ulykker som medfører fare for menneskeliv (straffeloven § 387) eller straffebestemmelsen i brann- og eksplosjonsvernloven § 5 annet ledd.

Mindretallet uttalte imidlertid at departementets forslag til ny ordlyd har mye for seg og bemerker at nemnda har hatt noen vanskelige trusselsaker der det har blitt avslag. Det vil ikke være så enkelt å oppnå en slik liberalisering uten å endre ordlyden. Mindretallet var imidlertid enig med flertallet i at kriteriet «preg av vold eller tvang» fortsatt bør gjelde.

Justissekretariatene uttalte at den liberalisering som departementet tar sikte på, vil kunne skje innefor dagens ordlyd gjennom signaler i proposisjonen.

Kontoret for voldsoffererstatning uttalte bl.a. at det gjennom langvarig praksis fra Erstatningsnemnda har utkrystallisert seg en fast og sikker praksis på hvilke tilfeller som omfattes av gjeldende rett. Kontoret uttalte videre at den nye ordlyden er meget vid og kan omfatte handlinger som ikke samsvarer med lovens begrunnelse.

Departementets vurdering

Departementet foreslår at kriteriet i voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd første setning, «forsettlig legemskrenking eller annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang», endres til

«straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten».

Avgjørelsen av hvilke handlinger som bør omfattes av voldsoffererstatningsordningen bør forankres i ordningens rettspolitiske begrunnelse. Det vises i den forbindelse til kap. 2.1. over. Det vises videre til Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) kapittel 5.1, der det står at statens ansvar for å forhindre «voldsforbrytelser» står i en særstilling i forhold til andre skadevoldende handlinger. «Disse forbrytelsene representerer en direkte trussel mot folks liv og helse og krenker dermed de mest fundamentale rettsgodene i vårt samfunn». Lovendringsforslaget her er etter departementets oppfatning godt forankret i ordningens formål og begrunnelse.

En slik ordlyd vil harmonere bedre med nyere strafferettslig terminologi, jf. bl.a. straffeloven § 39 og straffeprosessloven § 130 a). Straffeloven § 39 opererer med uttrykket «alvorlig voldsforbrytelse» og straffeprosessloven § 130 a) med uttrykket «alvorlig forbrytelse». I lovforslaget her er «alvorlig» ikke tatt med i ordlyden. Bakgrunnen for dette er at det øvrige vilkåret i voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd første setning om at handlingen må ha medført en personskade, anses som en tilstrekkelig avgrensning mot mindre alvorlige forhold.

Departementet vil også peke på at en lovendring vil innebære en autoritativ rettskildemessig forankring av at flere typer straffbare handlinger enn i dag skal kunne åpne for voldsoffererstatning fra staten. Det vil representere et viktig bidrag fra lovgiver til ytterligere styrking av voldsofrenes stilling.

Det vil også med den foreslåtte ordlyden kunne oppstå tilfeller der lovens ordlyd må tolkes for å fastsette bestemmelsens rekkevidde. En uttømmende angivelse av hvilke typer straffbare handlinger som skal omfattes, ville imidlertid ha medført en rigid ordning med fare for urimelige avgjørelser i enkelttilfeller. En nærmere grenseoppgang av bestemmelsens rekkevidde bør derfor heller overlates til praksis.

En endring av ordlyden som foreslått vil ikke medføre at straffbare handlinger som i dag omfattes av ordningen vil falle utenfor.

3.2 Barn som har opplevd vold

Gjeldende rett

Etter gjeldende rett kan det gis voldsoffererstat-

ning til den som har lidd personskade som følge av en forsettlig legemskrenking eller en annen straffbar handling som har preg av vold eller tvang, jf. voldsoffererstatningsloven § 1. Det har inntil nylig ikke vært gitt erstatning til barn som er vitne til vold, med mindre barnet utsettes for eksponering som i seg selv er straffbar, jf. avgjørelse fra Erstatningsnemnda for voldsofre med ref. ENV-2004-1258 på Lovdata (betalingsversjonen). I denne saken ble søkerens søster utsatt for seksuelle overgrep, mens søkeren lå ved siden av i sengen. Erstatningsnemnda la til grunn at slik eksponering var straffbar, jf. strl. § 201 første ledd litra b og c.

Se omtale av tre saker nedenfor, hvor Erstatningsnemnda for voldsofre har utviklet praksis slik at det gis erstatning i flere tilfelle enn tidligere.

Forslaget i høringsnotat 8. april 2005

I høringsnotat 8. april 2005 foreslo Justisdepartementet å endre vilkårene i § 1, slik at den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, har rett til voldsoffererstatning. Det ble blant annet vist til at både barn og voksne som har levd i et mishandlingsforhold ikke sjelden vil utsettes for straffbare handlinger som klart kan utløse voldsoffererstatning. Som eksempler ble nevnt seksuelle overgrep, legemsfornærmelser, legemsbeskadigelser, straffbar tvang og brudd på straffeloven § 219 (vanrøkt, mishandling mv.) og menneskehandel. Straffeloven § 219 ble endret ved lov 21. desember 2005 nr. 131 som trådte i kraft 01.01.06.

Forslaget i høringsnotat 24. april 2007

Justisdepartementet mente at det etter forslaget som ble sendt på høring 8. april 2005, ikke kommer tydelig nok frem at også barn som har vært vitne til vold av og mot nærstående personer, har rett til voldsoffererstatning. Det at barn er vitne til vold, vil innebære at de også er ofre for vold. De bør derfor omfattes av voldsoffererstatningslovens bestemmelser. Justisdepartementet sendte derfor et nytt høringsnotat 24. april 2007, derfra siteres:

«For et barn vil det være en meget belastende opplevelse å være vitne til at en av foreldrene eller andre nærstående personer utsettes for vold eller trusler om vold. En slik opplevelse kan gi følelser og reaksjoner av samme art som når barnet selv utsettes for vold. De vil da ha

samme behov for støtte. I den grad det oppstår skade, vil skadevolderen kunne være erstatningsansvarlig etter alminnelig erstatningsrett. Men som ellers, kan dette erstatningskravet være verdiløst fordi skadevolderen ikke har noe å betale med. Forslaget her går noe lengre, slik at barnet vil få rett til erstatning selv om skadevolderen ikke er erstatningspliktig etter alminnelig erstatningsrett.

Hvilke straffbare voldshandlinger som skal gi grunnlag for voldsoffererstatning, må avgjøres individuelt. Typiske tilfeller som omfattes, kan være et barn som ser eller hører at den ene forelderen blir slått av den andre av foreldrene. Det kan også være at den ene av foreldrene truer den andre av foreldrene, eller at vedkommende begår hærverk i hjemmet til barnet. Bestemmelsen vil kunne omfatte alle tilfeller hvor barnets omsorgsperson utsettes for vold og/eller trusler fra nåværende eller tidligere partner. Den vil også kunne omfatte tilfeller hvor overgriper er en annen nærstående, for eksempel familiemedlemmer som søsken, besteforeldre osv. Justisdepartementet foreslår at alle under 18 år skal regnes som barn i denne sammenheng.

Det er tilstrekkelig at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at barnet har vært utsatt for handling som nevnt og at den straffbare handlingen er av en slik karakter at den normalt vil lede til skade. Justisdepartementet legger da til grunn at barnet har blitt skadet, og vedkommende vil ha krav på oppreisning som utmåles i forhold til alvoret i saken, blant annet sett i forhold til det eller de straffebrudd som barnet har vært vitne til. Dersom det dokumenteres at barnet har lidt tap som følge av overgrepet, vil barnet kunne være berettiget til å få dekket dette innenfor lovens rammer. I tilfelle hvor det er dokumentert mer alvorlige skader enn hva som vanligvis anses påregnelig, vil barnet kunnet tilkjennes ytterligere oppreisning, for eksempel menerstatning.

En lignende svensk bestemmelse trådte i kraft 15.11.06.»

Nyere nemndspraksis

I avgjørelse 28. september 2007, med ref. ENV-2007-1013 på Lovdata (betalingsversjonen), ble det gitt voldsoffererstatning til en dame som var vitne til at skadevolderen slo og sparket et familiemedlem. Nemnda uttalte:

«I henhold til nemndas praksis kan det i sjeldne tilfeller tilkjennes voldsoffererstatning etter voldsoffererstatningsloven § 1, uten at søkeren selv er den som er strafferettslig for-

nærmet. Det legges da særlig vekt på graden av skyld hos skadevolder, om den straffbare handlingen har vært særlig egnet til å påføre søker et psykisk traume, om det er konstatert årsakssammenheng mellom den straffbare handling og traumet og om dette var en påregnelig følge av den straffbare handlingen. I denne forbindelse er det et moment hvor nært erstatningssøkeren er knyttet til den som er fornærmet i strafferettslig forstand, og også hvor nært erstatningssøkeren er knyttet til den straffbare handlingen.»

I vedtak 27. februar 2007, med ref. ENV-2006-1845 på Lovdata (betalingsversjonen), fant nemnda at søker falt inn under voldsoffererstatningsloven § 1 til tross for at hun ikke var strafferettslig fornærmet. Søker var vitne til at hennes samboer ble påført flere slag med et brekkjern i deres felles leilighet. Den ene av de oppgitte skadevolderne truet også søker med brekkjernet. Nemnda tilkjente i likhet med tingretten søker kr 40 000 i oppreisning og kr 680 i erstatning for økonomisk tap.

Også i vedtak 27. februar 2007, med ref. ENV-2006-1850 på Lovdata (betalingsversjonen), fant nemnda at søker falt inn under voldsoffererstatningsloven § 1 til tross for at hun ikke var strafferettslig fornærmet. Nemnda la til grunn at søker ikke så selve voldsepisoden, men at hun kom ut i stuen etterpå og så sin far og den andre skadelidte liggende i en blodpøl på gulvet. Søker var da 3 år. Nemnda tilkjente i likhet med tingretten søker kr 30 000 i oppreisning.

Høringsinstansenes syn

Alle høringsinstansene er positive til forslaget. Flere av høringsinstansene peker på at gode grunner kan tale for å utvide ordningen slik at det ikke er et krav om at skadevolderen skal være en nærstående person. Mange presiserer også at det er viktig med en individuell vurdering.

Redd Barna uttaler at det i en rekke internasjonale studier er dokumentert at skadevirkningene som påføres barn ved å være vitne til vold er like sterke og omfattende som ved direkte vold. De skriver blant annet at «Mørketallene når det gjelder barn som er vitne til vold antas å være meget høye da verken rettssystemet eller hjelpeapparatet har systemer som registrerer disse barna hvis barnet ikke samtidig har vært utsatt for fysisk vold, eller er eksponert for vold som gjør at barnet defineres som fornærmet i medhold av straffeloven.»

Alternativ til vold støtter forslaget fullt og begrunner det slik:

«1. Forskning viser med tydelighet at skadevirkningene på barn av å være vitne til vold i familien (og dermed leve med voldsatferd mellom foreldre innenfor en familiesetting) er like omfattende som å være direkte utsatt for vold, eller være utsatt for seksuelle overgrep. Fellesfaktoren for disse voldsformene i barns liv er kronisk stress og uttrygghet, skade på læreprosesser, skade på tilknytning til omsorgspersoner, skade på ulike former for utviklingsprosesser og skade på barns selvbildeutvikling. Dessuten innebærer alle disse former for krenkelser alvorlige traumer for barn, og etterfølgende traumereaksjoner. Den mest alvorlige konsekvensen av å leve med vold i familien er barns hjerneutvikling. Mye forskning har de siste årene vist at hjernen til barn som er vitne til vold i familien blir alvorlig skadet over tid.

2. En viktig faktor er også at vold mot mor (eller far) er vold mot barn. Når barnet er redd den ene forelder, og den andres omsorgsevne er skadet av voldsangrep, skader dette barnet. Eksempelvis ser vi at mødre som er mye utsatt for vold i mindre grad er i stand til å knytte gode relasjoner til barna sine, til å trøste dem og vise de den oppmerksomhet og utviklingsstøtte de trenger.

3. Vi mener at dette forslaget, i tillegg til å gi barn som er vitne til vold mellom foreldre rett på erstatning for de alvorlige påkjenninger og skader de er utsatt for, også understreker at voldsatferd mellom foreldre ikke kan løsrives fra barns situasjon, men må sees i forhold til barnets totale livssituasjon. Barn som er vitne til vold lever med volden hver dag, selv der det ikke skjer fysiske voldsepisoder hver dag. De tenker på det på skolen (blir noen skadet nå?), de sover dårlig om natten (skjer det noe nå?), de blir traumatiserte selv om de ikke er i samme rommet, men hører slagene, knusingen, skrikingen og truslene, og de er alltid på vakt for og/eller grubler ut nye måter å hindre ny vold. Barn karakteriserer det selv som å leve i en krigssone, hvor tryggheten, vitaliteten og gleden er tatt fra dem.»

Departementets vurdering

Departementet har merket seg at praksis har utviklet seg, men det har vært for få saker til å kunne si om praksisen går like langt som det forslaget legger opp til. Departementet mener at det uansett vil være hensiktsmessig med en egen bestemmelse for barn som er vitne til vold for å synliggjøre i loven den belastningen de utsettes for og

tydeliggjøre deres rettigheter. Etter en nærmere vurdering har departementet kommet til at ordlyden «har vært vitne til vold» ikke er helt heldig fordi ordet vitne har en egen prosessuell betydning. I stedet foreslås formuleringen «har opplevd vold». Departementet er dessuten kommet til å ville utvide virkeområdet noe i forhold til det forslaget som ble sendt på høring. Lovteksten er nå forsøkt utformet slik at det ikke skal være et krav at skadevolderen er en nærstående person.

Noen av høringsinstansene har pekt på at voldsoffererstatningen ikke bør utbetales til foreldre i disse tilfellene. Departementet bemerker at voldsoffererstatning til barn etter dagens praksis utbetales til overformynderiet uavhengig av hva som er grunnlaget for erstatningen – og selv om beløpet er under den grensen hvor overformynderiet plikter å forvalte pengene (for tiden 75 000 kr).

3.3 Erstatning til etterlatte

Gjeldende rett

Det følger av voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd at den som har lidd personskade som følge av en forsettelig legemskrenking eller en annen straffbar handling som bærer preg av vold eller tvang, eller dennes etterlatte, har rett til voldsoffererstatning etter reglene i voldsoffererstatningsloven.

Videre er det en særbestemmelse i voldsoffererstatningsloven § 7 hvor det er angitt hva etterlatte kan få dekket. Forsørgertap dekkes som regel, og erstatningen fastsettes under hensyn til forsørgingens omfang og den etterlattes mulighet for selv å bidra til sin forsørging. Vanlige utgifter til gravferden dekkes. Dersom det finnes rimelig, dekkes også andre utgifter i anledning av dødsfallet. Avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre kan få oppreisning etter reglene i voldsoffererstatningsloven § 6.

Dagens praksis innebærer at de som er strafferettslig fornærmet vil kunne få voldsoffererstatning dersom vilkårene for øvrig er til stede. Voldsoffererstatningsloven § 1 første ledd har i hovedsak blitt tolket slik at personer som befinner seg lenger ut i årsaksrekken enn den strafferettslig fornærmede, bare får erstatning dersom de faller inn under bestemmelsen i § 7. Denne bestemmelsen har i utgangspunktet blitt oppfattet som uttømmende. Det betyr bl.a. at etterlatte foreldres inntektstap ikke dekkes, heller ikke når domstolen har dømt skadevolderen til å erstatte dette tapet.

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 ble det lansert to alternative måter å utvide etterlattes rett til voldsoffererstatning på, enten ved en opplisting av de berettigede (avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre, og i særlige tilfelle, søsken), eller ved en henvisning til alminnelig erstatningsrett. Departementet uttalte følgende:

«Ved sistnevnte løsning unngår man avvik fra alminnelig erstatningsrett. Etter alternativ 2 vil erstatning ytes i samme utstrekning som det skadevolder er forpliktet til. Voldsoffererstatningsmyndighetene vil videre kunne bygge på domstolenes avgjørelser i de sakene hvor domstolene har avgjort erstatningsspørsmålet i forhold til skadevolder.

Særlige hensyn kan imidlertid gjøre seg gjeldende ved voldsoffererstatning. Dette kan begrunne at de berettigede nevnes særskilt og at man muligens går lengre enn alminnelig erstatningsrett, slik at staten dekker mer enn det skadevolder plikter å erstatte. Alternativ 1 gir etterlatte rett til erstatning for adekvat og påregnelig utgiftstap og inntektstap dersom disse har lidd en personskade som følge av dødsfallet. Denne personskaden vil typisk kunne bestå i psykisk skade. I tillegg foreslås det at også søsken omfattes av den personkretsen som har rett til slik erstatning, men da som vilkår at det foreligger 'særlige tilfeller'. Slike 'særlige tilfeller' vil kunne være aktuelt der barn og ungdom blir drept og søsken blir nødt til å avbryte f.eks. utdanning på grunn av egen personskade knyttet til dødsfallet.

Skadeserstatningsloven § 3-5 åpner ikke for oppreisningserstatning til søsken, og etter det foreslåtte alternativet vil altså staten 'i særlige tilfeller' dekke mer enn det skadevolder plikter å dekke. Dette er for så vidt ikke noe nytt, jf. at man etter gjeldende voldsoffererstatningslov ikke foretar lempning og reduksjon som angitt i skadeserstatningsloven § 1-1, § 1-3 og § 5-2.

Uten at det er stilt opp et krav om personskade, vil de etterlatte etter begge alternativene over, fortsatt ha rett til erstatning for vanlige utgifter til gravferden og andre utgifter i anledning dødsfallet, dersom det er rimelig. De etterlatte vil også ha krav på oppreisningserstatning, men søsken vil bare få oppreisningserstatning etter alternativ 1.

Spørsmålet om dekning av utgifter til å følge rettsoppkjøret ved blant annet drap av nærstående i familien, reguleres av lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v., jf. også endringene ved lov 2. juli 2004 nr. 61, jf. Ot.prp. nr. 45 (2003-2004).

Etter § 7 siste ledd vil det enkelte skadetilfelle i forhold til § 11 første ledd være selve dødsfallet når det ytes erstatning etter § 7. Etter omstendighetene vil imidlertid de etterlatte og andre nærstående personer unntaksvis kunne ha rett til erstatning etter § 1. I et slikt tilfelle vil det enkelte skadetilfelle i forhold til § 11 første ledd være personskaden hos den etterlatte/nærstående personen.»

Høringsinstansenes syn

Blant høringsinstansene er det delte meninger om reguleringen av erstatning til etterlatte skal skje ved en opplisting av de berettigede eller ved en henvisning til alminnelig erstatningsrett.

Riksadvokaten, Barneombudet, Juridisk rådgivning for kvinner og Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress støtter forslaget om at bestemmelsen utformes med opplisting av de berettigede (alternativ 1).

Landsforeningen for voldsofre skriver at alternativ 1 er klart det beste, men mener at bestemmelsen ikke går langt nok og legger opp til et uheldig skjøn.

Advokatforeningen «ser det som ønskelig at det er størst mulig sammenheng mellom de alminnelige erstatningsregler og de utmålingsregler som gjelder etter voldsoffererstatningsloven. Men i tillegg ser foreningen det slik at loven også bør verne om søsken/stesøsken/halvsøsken, fosterbarn, fosterforeldre/steforeldre. Det vil kunne foreligge situasjoner hvor tilknytningen til den avdøde er slik at de beste grunner taler for å innvilge erstatning ... for eksempel hvor det har vært en langvarig og nær tilknytning mellom fosterbarn og fosterforelder».

Erstatningsnemnda for voldsofre er enig i at etterlatte også bør kunne tilkjennes erstatning for andre tapsposter. Nemnda mener at det klart ryddigste alternativet er å henvise til alminnelig erstatningsrett.

Nemndas flertall er uenig i at det innføres en særordning for hvem som kan tilkjennes oppreisning i voldsoffersaker ved å utvide personkretsen til også å omfatte søsken. Nemndas flertall skriver:

«Det vil innebære brudd på prinsippet om at ordningen er subsidiær i forhold til skadevolders eget ansvar. Det vil heller ikke kunne kreves regress hos skadevolder fra en slik utbetaling fra statens side. Dersom lovgiver finner at søsken bør omfattes av personkretsen, bør

departementet i stedet overveie å foreslå en endring i skadeserstatningsloven.»

Nemndas mindretall er enig i at søsken bør omfattes, men mener at dette bør gjøres ved en endring i skadeserstatningsloven.

Departementets vurdering

Departementet er kommet til de etterlattes rett til erstatning etter voldsoffererstatningsordningen bør utvides. I tillegg til savnet etter avdøde vil de etterlatte også kunne lide økonomisk som følge av dødsfallet. Etter dagens ordning er det i utgangspunktet bare erstatning for tap av forsørger som dekkes. I tillegg kan man få dekket vanlige utgifter til gravferden, og der det finnes rimelig, også andre utgifter i anledning dødsfallet. Etter dødsfallet kan det videre ytes oppreisning etter reglene i voldsoffererstatningsloven § 6 til avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre. Det vises i den forbindelse til voldsoffererstatningsloven § 7, som i utgangspunktet gir en uttømmende angivelse av den personkretsen av etterlatte som kan tilkjennes voldsoffererstatning, og de erstatningspostene som kan dekkes.

Departementet vil anbefale at reglene om erstatning til etterlatte i voldsoffererstatningsloven endres i samsvar med loven slik at en større gruppe kan få erstatning og at utmålingen av erstatningene knyttes tettere opp mot de alminnelige reglene i voldsoffererstatningsloven § 4. Reglene foreslås endret slik at det gjennomføres en opplisting av de berettigede, i tråd med alternativ én i høringsnotatet. En slik positiv angivelse vil lettere synliggjøre at disse gruppene har rett til voldsoffererstatning når de har lidt en personskade som følge av den straffbare dødbringende voldshandlingen. Dette vil kunne skape klarere grenser. I tillegg mener departementet at det er rimelig at disse gruppene tilkjennes voldsoffererstatning når de har fått en personskade som følge av at en nærstående har blitt drept ved en straffbar voldshandling.

Alminnelig erstatningsrett er ikke utvetydig klar om slike etterlatte har krav på erstatning fra skadevolderen. Dette vil kunne avhenge av domstolens konkrete vurdering. Dette kan føre til at voldsoffererstatningsordningen ved slik erstatning til etterlatte i tråd med lovforslaget her i noen tilfeller vil kunne gå lenger enn alminnelig erstatningsrett. Dette vil innebære et brudd på prinsippet om at voldsoffererstatningsordningen er subsidiær i forhold til skadevolderens personlige

ansvar. Departementet mener at hensynet til skadelidte må veie tyngre.

Etter alminnelig erstatningsrett er det et ulovfestet prinsipp at det må foreligge en tilstrekkelig nær og påregnelig årsakssammenheng mellom skaden og det økonomiske tapet på den ene siden og den ansvarsbetingende handlingen på den andre siden (kravet til adekvat årsakssammenheng).

Det er et vilkår etter lovforslaget at de etterlatte som nevnt har lidt personskade som følge av den nærstående blir drept ved en straffbar voldshandling etter lovforslaget § 1. Skaden vil typisk være en psykisk skade. Etter departementets oppfatning vil en slik psykisk skade – når den er dokumentert – vanligvis tilfredsstillende kravet til adekvat årsakssammenheng. Spørsmålet om, og i tilfelle i hvilken grad, det aktuelle økonomiske tapet står i en adekvat årsakssammenheng til den straffbare voldshandlingen vil måtte avgjøres konkret av voldsoffererstatningsmyndighetene. Etter lovforslaget vil imidlertid de etterlatte alltid ha krav på oppreisningserstatning.

I tilfelle det tilkjennes voldsoffererstatning til etterlatte som skulle gå lenger enn etter alminnelig erstatningsrett, mener departementet at det ikke vil være grunnlag for å kreve regress fra skadevolderen for den delen av erstatningen som går lenger enn etter alminnelig erstatningsrett. Voldsoffererstatningsmyndighetene må i tilfelle vurdere hvor stor erstatning det er grunnlag for å tilkjenne etter alminnelig erstatningsrett, og kreve dette i regress fra skadevolderen, når vilkårene for regress ellers er til stede.

Etter dagens voldsoffererstatningsordning er det i utgangspunktet bare der den som er strafferettslig fornærmet dør som følge av voldshandlingen at det kan ytes erstatning som nevnt over. Dette følger av uttrykket «etterlatte» i lovens ordlyd. Der den som er strafferettslig fornærmet overlever, åpner imidlertid alminnelig erstatningsrett unntaksvis for at pårørende kan tilkjennes erstatning fra skadevolderen. Det vises i den forbindelse bl.a. til Rt. 1975 s. 670 (Sykebesøksdommen). Departementet vil forslå at også denne gruppen kan tilkjennes voldsoffererstatning i samme utstrekning som den gjør etter alminnelig erstatningsrett. På den måten vil ordningen bli knyttet enda tettere opp mot skadevolderens ansvar etter alminnelig erstatningsrett.

De ulovfestede alminnelige erstatningsrettslige prinsippene om at det må foreligge en tilstrekkelig nær og påregnelig årsakssammenheng mellom skadefølgen og det økonomiske tapet på den

ene siden og den ansvarsbetingende handlingen på den andre siden (kravet til adekvat årsakssammenheng) setter imidlertid begrensninger både når det gjelder hvem som kan tilkjennes erstatning og for hvilke poster. Disse kravene gjelder også i forhold til de primært skadelidte, men i utgangspunktet står pårørende og etterlatte fjernere i årsaksrekken og dette vil ha betydning for vurderingen.

3.4 Beviskravet

Gjeldende rett og begrunnelsen for den

Etter voldsoffererstatningsloven § 3 fjerde ledd tilkjennes voldsoffererstatning «bare når det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at skadelidte har vært utsatt for en handling som nevnt i § 1».

I høringsbrevet 13. mars 2000 med forslag til voldsoffererstatningslov ble lovfestingen av beviskravet begrunnet slik:

«Som det vil fremgå av drøftelsen nedenfor kreves det etter gjeldende praksis 'klar sannsynlighetsovervekt' for å legge til grunn at den skadelidte [...] har vært utsatt for en straffbar handling som nevnt i forskriften § 1. Det har hersket noe usikkerhet om beviskravet i forvaltningsavgjørelser om voldsoffererstatning fra staten. Gode grunner kan derfor tale for å lovfeste beviskravet. Et slik regel er tatt inn i utkastet § 11 tredje ledd.

Hovedregelen om bevisvurdering i sivile saker bygger på prinsippet om sannsynlighetsovervekt. Dette innebærer at man i ordinære erstatningssaker skal legge til grunn de kjensgjerninger som anses mest sannsynlige. Voldsoffererstatningsordningen skiller seg imidlertid fra ordinære erstatningssaker ved at det i utgangspunktet er et vilkår at en straffbar handling har funnet sted. For å kunne legge til grunn at en slik straffbar handling har funnet sted, bør det kreves noe mer enn bare sannsynlighetsovervekt.

Høyesterett har i dom 5 juni 1996, inntatt i Rt 1996 s 864, fastslått at en person som er frifunnet for et straffbart forhold likevel kan dømmes til å betale erstatning til skadelidte for det samme forholdet, dersom det er klar sannsynlighetsovervekt for å legge til grunn at den utpekte gjerningsmann har begått det straffbare forholdet. Det betyr at det kreves noe mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt, men likevel ikke så strenge krav som for å konstatere straffeskyld.

I Høyesteretts dom 29 juni 1990, inntatt i Rt 1990 s 688, ble et forsikringsselskap frifunnet for å betale for skaden da det etter en konkret bevisvurdering ble lagt til grunn at bilens eier og fører hadde vært påvirket av alkohol under kjøringen. Han var tidligere frifunnet for promillekjøring i samme saksforhold. Det ble også her fremholdt at det bør kreves klar sannsynlighetsovervekt for i et forsikringsoppgjør å legge til grunn at bilføreren har kjørt i påvirket tilstand.

Endelig kan det vises til Høyesteretts dom 27 februar 1985, inntatt i Rt. 1985 s 211, som gjaldt en forsikringssak etter en husbrann. Huseieren ble i straffesaken frifunnet for forsettlig brannstifting. I den sivile saken ble forsikringsselskapet frifunnet. Høyesterett uttalte at det må foreligge en 'sterk overvekt av sannsynlighet for at A forsettlig har forårsaket brannen.'

Det er neppe noen realitetsforskjell i begrepene 'sterk overvekt av sannsynlighet' og 'klar sannsynlighetsovervekt', siden det i dommen fra 1990 vises til dommen fra 1985 i forbindelse med spørsmålet om bevisvurdering.

På bakgrunn av de ovennevnte dommene kan det anføres at kravet om 'klar sannsynlighetsovervekt' i utgangspunktet også må gjelde i saker om voldsoffererstatning fra staten hvor det er et vilkår for å få utbetalt erstatning at et straffbart forhold har funnet sted. De ovennevnte dommene gjaldt henholdsvis sedelighetsforbrytelse, promillekjøring og skadeverk, og beviskravet var like strengt i alle sakene.

Begrunnelsen for at det kreves en kvalifisert grad av sannsynlighet i disse sakene er nok særlig hensynet til skadevolder og den belastning det innebærer å bli stemplet som gjerningsmann, kanskje etter først å ha blitt frifunnet i straffesaken. Beviskravet bør imidlertid være det samme der gjerningspersonen er ukjent. I motsatt fall vil det medføre tilfeldig forskjellsbehandling av voldsofre, avhengig av om gjerningspersonen er kjent eller ikke. Dersom beviskravene skulle være mindre strenge i saker med ukjent gjerningsmann, vil det medføre at erstatningssøkeren ved å unnlate å oppgi hvem skadevolder er der denne er kjent for søkeren, ville blitt underlagt mindre strenge bevisregler. Dette ville være urimelig i seg selv i tillegg til at det ville svekke mulighetene for å få belyst saken på en skikkelig måte.

Det presiseres at kravet til 'klar sannsynlighetsovervekt' kun gjelder spørsmålet om en straffbar handling har funnet sted. Andre bevistema, som f.eks om det foreligger adekvat årsakssammenheng mellom den straffbare handling og skaden, skadens omfang, skade-

lidtes eventuelle medvirkning osv er underlagt det ordinære beviskrav i sivile saker, dvs at avgjørelsen skal baseres på det faktiske saksforhold som fremstår som mest sannsynlig.»

I Ot. prp. nr. 4 (2000-2001) Om lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m.(voldsoffererstatningsloven) skrev departementet følgende om beviskravet:

«Departementet vil innledningsvis bemerke at det har vært meningen å stille de samme krav til bevis som domstolene stiller i forbindelse med tilkjenning av erstatning direkte fra skadevolderen for denne type handlinger. En annen løsning ville lede til at de personer som forfølger sitt krav direkte overfor den prinsipalt ansvarlige, skadevolderen, stilles overfor strengere beviskrav enn de som søker dekning av staten gjennom voldsoffererstatningsordningen. Dette vil bidra til en uønsket kanalisering av erstatningsansvaret bort fra den prinsipalt ansvarlige og over på staten. Det ville være i strid med intensjonene bak ordningen, jf. punkt 5.1 siste avsnitt. Det vises for øvrig til drøftelsen i høringsbrevet. Dessuten vil beviskravet i en eventuell regressomgang være det samme som i et søksmål mellom skadelidte og skadevolderen.

På denne bakgrunn bør kravet om klar sannsynlighetsovervekt videreføres og lovfestes.»

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005 skrev Justisdepartementet blant annet:

«Justisdepartementet har vurdert om kravet til klar sannsynlighetsovervekt bør endres, men foreslår at beviskravet videreføres i sin nåværende form. Vi viser i denne forbindelse til begrunnelsene ovenfor, og særlig til at det har vært meningen å stille de samme krav til bevis som domstolene stiller. Departementet mener at fokus må rettes på å bidra til å dokumentere den straffbare handlingen med klar sannsynlighetsovervekt.

I denne forbindelse foreslår departementet at voldsoffererstatningsmyndighetene i særlige tilfeller kan bestemme at erstatningssøkeren skal få dekket utgifter til innhenting av erklæringer fra sakkyndige, f.eks. lege og psykolog.»

Høringsinstansenes syn

Mange av høringsinstansene har ikke kommentert dette forslaget. Noen av høringsinstansene, blant annet *Justissekretariatene* og *Oslo politidistrikt*, gir uttrykk for at de mener at kravet til klar sannsynlighet bør opprettholdes.

Andre påpeker at kravet bør være det samme som etter alminnelig erstatningsrett. Det kan være misforståelser her: Alminnelig erstatningsrett opererer med flere beviskrav. I de fleste sakene er kravet alminnelig sannsynlighetsovervekt, men dette utgangspunktet fravikes dersom det er tale om å bygge på et særlig belastende faktum. Da må det stilles krav om «klar», «kvalifisert» eller «sterk» sannsynlighetsovervekt. Formuleringen av dette skjerpede beviskravet varierer.

Et skjerpet beviskrav vil ligge et sted mellom alminnelig sannsynlighetsovervekt og kravet for å konstatere straffeskyld. I Rt. 2005 side 1322 legger Høyesterett til grunn at hva som anses som et «særlig belastende faktum» må vurderes ut fra en konkret vurdering av det aktuelle forholdet.

De fleste av høringsinstansene som uttaler seg, mener at kravet til klar sannsynlighetsovervekt er for strengt. *Redd Barna*, *Landsforeningen for voldsofre* og *Stine Sofie Stiftelse* påpeker at det strenge beviskravet særlig går utover barn.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress NKVTS mener

«at staten i mange saker bør stå selvstendig erstatningsansvarlig, og at vi anmoder derfor Justisdepartementet om å begynne arbeidet med å se på denne problemstillingen. Begrunnelsen for dette er – tilsvarende begrunnelsen for at skadevolder skal stå økonomisk og moralsk ansvarlig for sine handlinger – av etisk og konsekvenspedagogisk karakter, og dreier seg om at samfunnet ikke har greid å sikre individer mot voldsovergrep til tross for det erkjente ansvaret for å gjøre nettopp dette. Dette vil typisk gjelde i saker med mishandling i nære relasjoner, der det gjentatte ganger er inngitt anmeldelser uten at dette bidrar til økt sikkerhet for offeret. Etter vår mening bør voldsofre i denne typen saker kunne tilkjennes erstatning både fra skadevolder og fra staten. I slike saker har vi i dessuten et tilleggspørsmål som gjelder regresskravet. En har heldigvis oppnådd at skadevolder ikke er part når det gjelder søknad om voldsoffererstatning. I regresssaken er situasjonen imidlertid en annen, noe som er vel begrunnet i skadevolderens rettssikkerhet. Erfaringen viser dess-

verre at dette i mange tilfeller er svært problematisk for kvinnene det gjelder.»

Departementets vurdering

Departementet er av den oppfatning at selv om det offentliges erstatningsansvar skulle gå lenger enn skadevolderens erstatningsansvar, vil et vedtak om erstatning likevel kunne oppleves belastende for oppgitt skadevolder idet det offentlige da vil presumere at han er skyldig. Tankegangen bak uskyldspresumpsjonen i Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 2 nr. 6 er relevant i denne sammenhengen.

I stedet for å lempe på beviskravet, går departementet inn ulike tiltak som kan hjelpe voldsofrene til å få sine krav dokumentert, se blant annet punkt 3.19 om dekning av utgifter til innhenting av erklæring fra lege, tannlege og psykolog. Det er grunn til å anta at disse tiltakene særlig vil være til hjelp i saker som omhandler, incestofre, vold og misbruk av barn og vold i nære relasjoner mv.

Det vises for øvrig til drøftelsen i høringsbrevet 13. mars 2000, Ot. prp. nr. 4 (2000-2001) punkt 5.6 og høringsnotatet 8. april 2005.

3.5 Foreldelsesregler

Gjeldende rett

Etter voldsoffererstatningsloven § 3 andre ledd må søknaden være fremsatt for Kontoret for voldsoffererstatning før erstatningskravet mot skadevolderen er foreldet etter reglene i foreldelsesloven. Det er likevel tilstrekkelig at søknaden fremsettes før skadevolderens eventuelle erstatningsansvar er foreldet etter reglene i straffeloven.

Forslaget i høringsnotatet

Fra høringsnotatet 24. april 2007 siteres:

«Flere av høringsinstansene til høringsbrevet 08.04.2005, pekte på at gjeldende regler for foreldelse av kravet på voldsoffererstatning kan virke urimelig, særlig i forhold til barn. Justisdepartementet foreslår derfor at det skal være tilstrekkelig at søknaden fremsettes før skade-

lidte fyller 21 år. Dersom kravet foreldes senere etter bestemmelsene i foreldelsesloven eller straffeloven, gjelder det seneste foreldelsestidspunktet. Forslaget innebærer således en styrking av ofrenes stilling.

Justisdepartementet fremhever likevel at en tidlig anmeldelse og tidlig søknad vil kunne være avgjørende for at man skal kunne anse vilkåret i voldsoffererstatningsloven § 3 fjerde ledd for oppfylt. Vilkåret er at det må foreligge klar sannsynlighetsovervekt for at skadelidte har vært utsatt for en straffbar voldshandling.

Forslaget er ment som et sikkerhetsnett i alle tilfelle hvor barn er voldsofre, enten som vitne til vold eller som direkte utsatt for vold. I de aller fleste tilfellene vil vergene eller andre sørge for at søknad om voldsoffererstatning blir sendt i tide. De økonomiske og administrative konsekvensene antas derfor å bli små.»

Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene unnlot å kommentere dette forslaget eller de hadde ingen innvendinger mot det.

Landsforeningen for voldsofre motsetter seg en tidsavgrensning.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress NKVTS mener at foreldelsesfristen på 5 år bør løpe fra barnet fyller 18 år, dvs. to år lengre enn forslaget på 21 års grense. De viser til at unge mennesker i dag bor lengre i sine primærfamilier før de skaper sitt eget liv eller egen familie enn de gjorde tidligere. Som ung kan det ta tid å utvikle mot og se muligheter for å skape den avstand som trengs for å søke om voldsoffererstatning.

Departementets vurdering

Departementet bemerker at forslaget var ment som et sikkerhetsnett i de tilfellene hvor vergen ikke har sørget for at søknad om voldsoffererstatning var sendt i tide. Myndighetsalderen er 18 år, og det må forutsettes at en som er 18 år er i stand til å ivareta egne interesser, også når det gjelder følsomme saker som dette. I denne forbindelse bemerkes at vedkommende kan få bistand fra for eksempel Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. En treårs frist burde være tilstrekkelig rimelig.

3.6 Kravet til anmeldelse og borgerlig rettskrav

Gjeldende rett

Det følger av voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd at erstatning

«ytes bare når den straffbare handlingen uten unødig opphold er anmeldt til politiet med begjæring om straff, og begjæringen ikke senere er trukket tilbake. Dessuten må søkeren ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen. I særlige tilfeller kan erstatning ytes selv om vilkårene i leddet her ikke er oppfylt.»

3.7 Bør det være et vilkår at forholdet som hovedregel må være anmeldt?

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Departementet har vurdert om det overhode bør være et vilkår for voldsoffererstatning at søkeren har anmeldt det straffbare forholdet, men foreslår at vilkåret videreføres. Departementet mener at straffbare handlinger bør anmeldes. Dette vil bidra til at straffbare handlinger generelt og voldsforbrytelser spesielt blir påtalt og gjerningspersonen straffet. Dessuten vil anmeldelse kunne bidra til at voldsoffererstatningssaken blir så godt opplyst som mulig. Dette harmonerer også med det kravet som forsikringsselskapene stiller.»

Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene var enige i at anmeldelseskravet burde videreføres eller de kommenterte ikke spørsmålet.

Blant annet *Justissekretariatene* mener at anmeldelsesvilkåret bør videreføres i sin nåværende form.

Politidirektoratet mener at det er naturlig å ha som utgangspunkt for erstatning at det straffbare forhold er anmeldt, men påpeker at

«Man vil imidlertid kunne støte på tilfeller hvor det straffbare forholdet er så godt dokumentert at det ikke vil synes åpenbart å avvise erstatningskravet med at det ikke er anmeldt. Direktoratet legger imidlertid til grunn at slike tilfelle vil fanges opp av tredje ledd siste punkt;

«I særlige tilfeller kan erstatning ytes selv om vilkårene i leddet her ikke er oppfylt.»

Troms politidistrikt skriver

«En anmeldelse som bare skal være inngitt til politiet før skadevolders straffeansvar er foreldet etter straffeloven, bærer noe preg av formalisme for å få oppfylt kravet om anmeldelse.»

Oslo politidistrikt skriver:

«Vi er usikre på behovet for at fornærmede må anmelde og begjære straff. Det er selvsagt et poeng å anmelde straffbare forhold; det er i samfunnets interesse at slike forhold er fremme i lyset, og for et offer vil mulighetene for å få hjelp, og også for å få notoritet om det som har skjedd, være større når forholdet anmeldes.

Foreligger det ingen anmeldelse, og det av den grunn ikke kan skapes tilstrekkelig sannsynlighetsovervekt for at et straffbart forhold har skjedd, vil dette kunne redusere mulighetene for erstatning mv. Foreligger det derimot all verdens dokumentasjon omkring forholdet, synes det kanskje ikke åpenbart å avvise erstatningskravet med at det ikke er anmeldt og/eller begjært straff. Vi mener derfor at dette kravet bør sløyfes.»

Norsk krisesenterforbund viser til at det i mange saker vil være et urimelig krav at saken må være anmeldt. De nevner eksemplene: tvangsekteskapssaker, gamle incestsaker hvor saken er foreldet eller overgriperen er død og andre saker med overgrep mot barn.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress NKVTS uttaler blant annet:

«Erfaringen, ikke minst fra Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, viser at det fortoner seg umulig for en god del voldsrammede å anmelde et overgrep. Dette gjelder særlig mennesker som utsettes for seksuelle overgrep fra en de har et nær relasjon til, men også andre kan oppleve at det å anmelde er umulig. Dette gjelder både i tiden rett etter at overgrepene har funnet sted og i mange tilfeller i årevis etterpå. Avslag på grunnlag av manglende anmeldelse oppleves som et slag i ansiktet på mange som søker på slike vilkår. NKVTS mener det er viktig at mennesker ikke føler at overgrep må holdes skjult, noe som kan være et argument for at slike forhold bør anmeldes, men det er mye som tyder på at anmeldelseskriteriet i dag praktiseres alt for strengt. Vi anmoder derfor om at det blir lempet på dette.»

Departementets vurdering

Departementet mener at de beste grunner taler for å opprettholde vilkåret om at forholdet må være anmeldt. Det vil bidra til at straffbare handlinger generelt og voldsforbrytelser spesielt blir påtalt og gjerningspersonen straffet. Videre er terskelen for å gi en falsk anmeldelse trolig høyere enn terskelen for å sende en søknad med uriktige opplysninger.

Det kan imidlertid diskuteres hvor liberal man bør være ved tolkningen av voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd siste punktum «I særlige tilfelle kan erstatning ytes selv om vilkårene i leddet her ikke er oppfylt.» Etter departementets syn bør praksis her ikke være så streng at anmeldelse blir en prinsipp sak, men det bør heller ikke være slik at man kan velge om man vil anmelde eller ikke. Momenter ved vurderingen vil blant annet være hvor godt saken er dokumentert, om det er vektige grunner for å unnlate å anmelde og samfunnets interesse i at handlingen blir anmeldt. I de tilfellene hvor anmeldelsen ikke har noen hensikt i seg selv, for eksempel fordi straffeansvaret er foreldet, bør det gjøres unntak fra anmeldelseskravet.

I de tilfellene hvor påtalemyndigheten velger å ta ut tiltale etter allmenne hensyn, for eksempel etter straffeloven § 228 og skadevolder dømmes for forholdene vil det være meningsløst å kreve anmeldelse.

3.8 Bør frifinnende dom anses som et særlig tilfelle?

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«I sjeldne tilfeller har voldsoffererstatningsmyndighetene lagt til grunn at unntaket om 'særlige tilfeller' er oppfylt selv om handlingen overhodet ikke er anmeldt, f.eks. der det foreligger en fellende straffedom mot skadevolderen. Departementet går inn for en ny tolkning av begrepet 'særlige tilfeller' i voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd tredje punktum. Mens det i dag har vært gitt unntak for kravet til anmeldelse dersom det foreligger en fellende dom mot skadevolderen, foreslår departementet at også en frifinnende dom kan gi grunn til unntak. Begrunnelsen for en slik forståelse er at saken vil kunne være tilstrekkelig

opplyst gjennom behandlingen i rettsapparatet.»

Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene kommenterer ikke forslaget om at frifinnende dommer kan gi grunn til unntak for kravet til anmeldelse. Ingen gir direkte uttrykk for å være imot forslaget.

Departementets vurdering

Departementet mener at en frifinnende dom bør kunne gi grunn til unntak for kravet til anmeldelse, slik at erstatning kan ytes dersom det er klart sannsynliggjort at skadelidte har vært utsatt for en straffbar voldshandling og de øvrige vilkårene for voldsoffererstatning er til stede.

3.9 Bør det være et vilkår om at anmeldelsen skjer uten unødig opphold?

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Departementet har videre vurdert om det fortsatt bør være et vilkår for erstatning at anmeldelsen skjer uten unødig opphold. Mange ofre for voldsforbrytelser vil i perioden etter at forbrytelsen har skjedd være i en forfatning som etter omstendighetene gjør det urimelig strengt å avslå erstatning fra staten utelukkende fordi anmeldelsen ikke har skjedd med tilstrekkelig hurtighet. Departementet foreslår derfor at kravet 'uten unødig opphold' sløyfes. Likevel poengteres at rask anmeldelse ofte er nødvendig for å bringe på det rene om det har skjedd en voldsforbrytelse og hvem som er gjerningsmann. En sen anmeldelse kan derfor bidra til at kravet til 'klar sannsynlighetsovervekt' ikke blir oppfylt.»

Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene støtter forslaget eller har ingen kommentarer. Ingen av høringsinstansene gir klart uttrykk for at de er uenige i å sløyfe vilkåret om at et forhold må være anmeldt «uten unødig opphold», men flere var opptatt av at en rask anmeldelse kan være nødvendig for å skaffe tilstrekkelige bevis i saken.

Kontoret for voldsoffererstatning er av den oppfatning at en liberalisering av anmeldelsesvilkåret som foreslått, på sikt vil føre til at flere får avslag på søknaden om voldsoffererstatning.

Troms politidistrikt mener at det bør settes en tidsfrist for når anmeldelsen skal være fremsatt. Det vil forenkle saksbehandlingen vesentlig. Det vises til at en anmeldelse som bare skal være innlagt til politiet før skadevolderes straffeansvar er foreldet etter straffeloven, «bærer noe preg av formalisme for å få oppfylt kravet om anmeldelse.»

Departementets vurdering

Departementet bemerker at en rask anmeldelse kan være en nødvendig forutsetning for at politiet skal kunne få oppklart hvem som er den skyldige og dermed ansvarlig for skaden. En sen anmeldelse kan derfor innebære at det ikke blir klart sannsynliggjort at søkeren har vært utsatt for en straffbar voldshandling. Departementet mener at en rask anmeldelse er viktig, men er kommet til at det ikke er rimelig at det skal være et selvstendig vilkår. En sen anmeldelse bør ikke i seg selv føre til at søkeren ikke får voldsoffererstatning i saker der bevisene er tilstrekkelige og de øvrige vilkårene for voldsoffererstatning er til stede. Departementet går inn for å fjerne vilkåret om at anmeldelsen må skje «uten unødig opphold».

I rapport om fri rettshjelp og voldsoffererstatning sett fra et likestillingsperspektiv (Mars 2007), gjort på oppdrag fra Justisdepartementene, hevdes det at det å fjerne anmeldelsesplikten, ev. bare kravet om rask anmeldelse, kan begrunnes ut fra et likestillingsperspektiv. Dette begrunnes med at kvinner og menn i stor grad er utsatt for ulike typer voldshandlinger. Fra rapporten siteres:

«Kvinner er, i større utstrekning enn menn, ofre for vold i nære relasjoner og seksualisert vold. Det er en kjensgjerning at både voldtekt og vold i parforhold er opplevelser som kan være svært psykisk nedbrytende, og som offeret kan være nødt til å bearbeide, før hun (for det dreier seg vanligvis – om enn ikke alltid – om en 'hun') kan gå til det steg å snakke om det med en utenforstående. I tillegg er det å anmelde ofte knyttet til frykt for straff fra overgriperens side, hvilket ofte er ektemann eller samboer. Dette gjelder for vold i nære relasjoner, men også for voldtekt og andre typer seksuelle overgrep. Det er også viktig å poengtere at fysisk vold i parforhold ofte ledsages av psykisk vold, der offeret blir fratatt sin følelse av egenverd, og dermed sin tro på at hun er i

stand til å stå på egne ben. Hun kan endog bli så psykisk 'nedbrutt' at hun tror hun ikke har rett til en verdig behandling.»

Departementet fremhever at også menn kommer i slike situasjoner som beskrevet i rapporten, og også menn kan bli nedbrutt, kan frykte represalier mv.

3.10 Bør det være et vilkår om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff og begjæringen ikke senere er trukket tilbake?

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Departementet vurderer å sløyfe vilkåret om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff, og begjæringen ikke senere er trukket tilbake. I forhold til spørsmålet om voldsoffererstatning, må det avgjørende etter departementets vurdering være at forholdet er anmeldt. I tillegg er det i dag ubetinget offentlig påtale i en rekke straffebud som omhandler vold, og et vilkår om begjæring om straff i voldsoffererstatningsloven vil i disse tilfellene være overflødig.»

Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene som uttaler seg til dette punktet, går inn for å sløyfe vilkåret om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff og begjæringen ikke senere er trukket tilbake.

Riksadvokaten mener at det ikke grunn til å kreve at anmeldelsen inneholder begjæring om straff. Han viser til at de aller fleste handlingene som kan gi grunnlag for voldsoffererstatning, er undergitt ubetinget offentlig påtale, jf. bl.a. straffeloven § 228 fjerde ledd.

Oslo politidistrikt skriver blant annet:

«Mange av sakene hvor erstatning etter voldsoffererstatningsloven er aktuelt, vil være saker hvor offeret av ulike grunner trekker anmeldelsen tilbake. Dette gjør ikke voldsutøvelsen mindre reell...

På den annen side er det kanskje ikke åpenbart at man skal kreve at fornærmede krever påtale og straff for noe som uansett er under-

gitt offentlig påtale, og som politiet kanskje etterforsker uavhengig av fornærmedes begjæringer. Dette vil jo ofte være tilfelle i de mer alvorlige sakene. For ordens skyld opplyses at i ny straffelov vil det ikke lenger sondres mellom ulike former for påtalebegjæring – alle forhold er undergitt offentlig påtale.»

Erstatningsnemnda for voldsofre skriver:

«Nemnda har imidlertid problemer med begrunnelsen for å sløyfe kravet om at anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff og at denne ikke senere er trukket tilbake. En del av begrunnelsen for kravet har vært at skadelidte skal ta det ansvaret som ligger i å anmelde noen for en straffbar handling, og at vedkommende står ved anmeldelsen. Rettspolitisk bør den delen av kravet etter nemndas syn opprettholdes.»

Justissekretariatene mener også at vilkårene «med begjæring om straff, og begjæringen ikke senere er trukket tilbake» bør videreføres. De uttaler blant annet:

«Ordningens utgangspunkt er at den er subsidiær. Ved å sløyfe disse vilkårene vil ordningen i visse saker kunne fremstå som primær. Også dette er uheldig fra et kriminalpolitisk synspunkt.

[...]

Det bemerkes at det kan tenkes situasjoner, og typer straffbare handlinger, hvor det fremstår mindre formålstjenlig at vilkårene praktiseres strengt. Dette er imidlertid et forhold som kan avbøtes ved signaler i forarbeidene, og gjennom nemndas praksis.»

Departementets vurdering

Departementet legger vekt på at Stortinget har vedtatt endringer i straffeprosessloven som opphever ordningen med påtalebegjæring fra den fornærmede. Når endringene trer i kraft skal den offentlige påtalemyndighet påtale handlingene. Unnlatelse av å påtale krever en særlig begrunnelse. Et vilkår om begjæring om straff i voldsoffererstatningsloven vil i disse tilfellene være overflødig. Justisdepartementet går derfor inn for å ikke kreve begjæring om straff og at begjæringen ikke senere er trukket tilbake.

3.11 Bør det være et krav om at søkeren må ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen?

Gjeldende rett

Etter gjeldende rett kan fornærmede velge å fremme erstatningskrav selv etter straffeprosessloven § 428 eller be påtalemyndigheten om å fremme kravet på deres vegne etter straffeprosessloven § 427.

Fornærmede skal ved første gangs avhør spørres om han har krav som han ønsker at påtalemyndigheten skal ta med i straffesaken, jf. straffeprosessloven § 236 jf. § 3. Dersom fornærmede krever erstatning eller oppreisning, bør beløpet angis nærmere og begrunnes. Påtaleinstruksen § 8-7 bestemmer at fornærmede ved avhør skal gjøres kjent med adgangen til å få fremmet kravet i forbindelse med straffesaken og spørres om han eller hun ønsker at påtalemyndigheten i tilfelle skal fremme kravet. Bekreftelse på anmeldt forhold sendes rutinemessig ut som elektronisk standardbrev som inneholder ytterligere informasjon om hvordan man skal gå frem for at påtalemyndigheten skal fremme krav.

Etter gjeldende voldsoffererstatningslov er det et krav om at søkeren har krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen, men det føres en liberal unntakspraksis. Avslag på grunnlag av at skadelidte ikke har krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen, antas i praksis bare å forekomme i de tilfellene hvor skadelidte er gjort oppmerksom på vilkåret, men likevel bevisst velger å ikke kreve at erstatningskravet tas med.

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Når det gjelder kravet om at søkeren må ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen, foreslår departementet at kravet opprettholdes, jf. punkt 1 ovenfor om at voldsoffererstatningsordningen er subsidiær i forhold til skadevolders erstatningsansvar. I forhold til dette kravet forutsetter departementet at den liberale praktiseringen av unntaket om 'særlige tilfeller' opprettholdes.»

Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene støttet forslaget om at erstatningskravet må være med i en straffesak mot skadevolder. Det forutsettes at skadelidtes interesser i tilstrekkelig grad ivaretas av påtalemyndigheten slik at ingen går glipp av erstatning på grunn av uvitenhet.

Landsforeningen for voldsofre er imot forslaget og skriver at

«Dette er strengt urimelig. Ofrene har mer enn nok med å kunne avgi forklaring i retten angående den aktuelle voldshandlingen. Selv dette er forbundet med store vansker. Dette fordi noen av ofrene ofte har en så stor angst for gjerningspersonene at de må kreve at vedkommende forlater rettsaken for at de i det hele tatt skal kunne klare å uttale seg, noe retten i stadig større grad har forståelsen av. Det er også for svært mange umulig å si noe om senskader på et så tidlig tidspunkt.

Ved at erstatningskravet kreves tatt med i eventuelle straffesaker, må fornærmedes rett til bistandsadvokat styrkes. I dag kan det bli tilfeldig hvem som får innvilget bistandsadvokat av tingsretten ved at kravet til «betydelig skade» i straffeprosessloven blir tolket ulikt.

Dette må også vurderes i forhold til påtalemyndighetenes mulighet til å prosedere fornærmedes erstatningskrav. Dette ikke er opplagt i straffesakene i dag. Hvis det borgerlige rettskravet omfatter mer enn et oppreisningskrav og erstatning for påførte behandlingsutgifter, vil påtalemyndigheten i de fleste tilfelle stille seg negative til å fremme skadelidtes krav. Ofte begrunner påtalemyndigheten sitt svar med at det blir for komplisert å fremme krav om inntektstap. Siden lov om voldsoffererstatning har et prinsipp om at kravet skal tas med i straffesaken – også det påførte lidte inntektstapet frem til domstidspunktet – får fornærmede da ikke fremme sitt krav. Kravene til innvilgelse av bistandsadvokat bør derfor lempes, som nevnt ovenfor. I tillegg bør det være lettere for fornærmede å få innvilget videre bistand av advokat når rettsaken er ferdig, og saksbehandlingen ved Kontoret for Voldsoffererstatning starter. »

For ordens skyld bemerker departementet at vilkåret om at søkeren må ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen, etter dagens praksis vil være oppfylt selv om påtalemyndigheten eller retten velger å ikke behandle det.

Departementets vurdering

Departementet viser til at voldsoffererstatningsordningen er subsidiær i forhold til skadevolderens erstatningsansvar. Ved at erstatningskravet tas med i straffesaken, vil man få en grundig forberedelse og behandling av det sivile kravet. Dette er viktig for fornærmede, men kan også gi gevinster for Kontoret for voldsoffererstatning ved senere behandling av søknader om voldsoffererstatning – og ikke minst ved behandlingen av saken om, og eventuelt i hvilken grad, det skal gjøres regress gjeldende mot skadevolder. Også i forhold til siktede er det sentralt med regler som sikrer forutberegnelighet og kontradiksjon.

Departementet viser også til at voldsoffererstatningsmyndighetene praktiserer unntaket om «særlige tilfeller» svært liberalt. Avslag på grunnlag av at skadelidte ikke har krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen, antas i praksis bare å forekomme i de tilfellene hvor skadelidte er gjort oppmerksom på vilkåret, men likevel bevisst velger å ikke kreve at erstatningskravet tas med. Med denne liberale praktiseringen, mener departementet at det bør være et vilkår at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolder.

For øvrig bemerkes at det i Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) foreslås tiltak som gjør at det sivile kravet vil få en mer sentral plass i straffesaken enn i dag. Det foreslås blant annet at dersom det er oppnevnt bistandsadvokat, skal kravet fremmes i forbindelse med straffesaken, så fremt hovedforhandling blir holdt. Krav ellers mot siktede fra den som er umiddelbart skadelidende ved den straffbare handlingen kan bare nektes tatt med dersom det ville være til uforholdsmessig ulempe for påtalemyndigheten om kravet ble fremmet i forbindelse med straffesaken. Det vil være hensiktsmessig å ha et vilkår om at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolder, også om forslagene i nevnte proposisjon blir vedtatt.

3.12 Lovens geografiske virkeområde

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Det følger av voldsoffererstatningsloven § 2 første ledd at voldsoffererstatning ytes når den

skadevoldende handling har funnet sted her i riket, om bord på norsk fartøy, boreplattform eller luftfartøy eller på innretning eller anlegg for utforskning eller utnytting av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen. I andre tilfeller enn de som er nevnt i første ledd, kan voldsoffererstatning ytes når særlige grunner tilsier det, jf. § 2 annet ledd.

Som hovedregel ytes altså voldsoffererstatning bare når den skadevoldende handlingen har skjedd i Norge. Voldsoffererstatningsloven § 2 annet ledd åpner imidlertid for at man etter en konkret vurdering kan tilkjenne erstatning for skader som er påført i utlandet.

Ved vurderingen av om det foreligger slike særlige grunner, har Erstatningsnemnda for voldsofre i sin praksis blant annet lagt vekt på om det landet der den skadevoldende handling har skjedd har en tilsvarende erstatningsordning, på skadens alvor, på om den skadelidte har tilknytning til norsk miljø og på om utlandsoppholdet var av lengre eller kortere varighet. Nemnda har forutsatt at man primært skal søke å få erstattet sitt tap i det land der den skadevoldende handling har skjedd, jf. forarbeidene til voldsoffererstatningsloven (Ot. prp. nr. 4 (2000-2001) side 8).

Dersom den straffbare handling har skjedd i et land som er tilsluttet den europeiske konvensjon om erstatning til voldsofre 24. november 1983, har nemnda i praksis lagt til grunn at erstatning primært må søkes i vedkommende land. Det samme gjelder i forhold til stater som har en erstatningsordning, selv om den aktuelle staten ikke er tilsluttet konvensjonen.

Voldsoffererstatningskonvensjonen oppstiller en forpliktelse for statene til å etablere en voldsoffererstatningsordning. Den oppstiller visse minimumskrav, men overlater til den enkelte stat å utforme den nærmere erstatningsordningen.

Justisdepartementet foreslår at dagens bestemmelse i § 2 videreføres. Voldsoffererstatning bør som utgangspunkt bare tilkjennes for de skadevoldende handlinger som har skjedd her i landet. Det er naturlig at det er myndighetene i det land der den skadevoldende handling har skjedd, som bør være ansvarlig for å tilkjenne voldsoffererstatning til ofre for skader som er påført i vedkommende land. Dette prinsippet er slått fast i den europeiske konvensjonen om voldsoffererstatning. Ifølge konvensjonens artikkel 3, skal den stat på hvis territorium den skadevoldende handling har skjedd, yte erstatning til statsborgere av alle konvensjonsstater og alle statsborgere

av medlemsland i Europarådet som er bosatt i den stat der den skadevoldende handling har skjedd.

Prinsippet om at det er den stat på hvis territorium den skadevoldende handling har skjedd som også skal erstatte skaden, bør gjelde også overfor stater som ikke er tilsluttet konvensjonen.

Dersom dette faller urimelig ut for en søker som er påført skader i utlandet, kan erstatningsmyndighetene fortsatt, dersom særlige grunner tilsier det, tilkjenne voldsoffererstatning etter den norske ordningen. Det bør være opp til erstatningsmyndighetens skjønn å vurdere om slike særlige grunner foreligger. Dagens praksis fra Erstatningsnemnda vil være retningsgivende.

I mange tilfeller kan en søker oppleve det vanskelig å måtte søke om erstatning direkte overfor utenlandske myndigheter. Kontoret for voldsoffererstatning bør i disse sakene kunne bistå søker med å fremme erstatningskrav overfor vedkommende lands myndigheter. Det følger av den europeiske konvensjonen om voldsoffererstatning artikkel 12 at konvensjonspartene skal yte hverandre bistand i størst mulig utstrekning i forbindelse med søknader om voldsoffererstatning, og de enkelte land har i den forbindelse utpekt en sentralmyndighet til å motta slike henvendelser.

I de tilfellene der søker har søkt om erstatning i utlandet, men fått avslag fordi det faller utenfor ordningen i vedkommende land, bør erstatningsmyndighetene vurdere om det foreligger særlige grunner til likevel å tilkjenne voldsoffererstatning etter den norske ordningen. Den som er påført skader ved straffbare handlinger i et land som har en voldsoffererstatningsordning, men der søker faller utenfor ordningen, bør ikke stilles svakere enn de som er påført skader i land som ikke har voldsoffererstatningsordninger i det hele tatt.»

For øvrig bemerkes at Fornærmedeutvalget er bedt om å vurdere hvordan straffeprosessloven kan endres på en hensiktsmessig måte slik at flere får rett til bistandsadvokat, herunder nordmenn som utsettes for grov kriminalitet i utlandet, jf. Innst. S. nr. 189 (2003-2004) side 3, komiteens tilråding del II. I den forbindelse viser departementet til forslagene i Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte). Der går man ikke inn for å endre straffeprosessloven på dette punktet.

Høringsinstansenes syn

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress NKVTS uttaler:

«NKVTS har forståelse for kravet om at erstatning normalt skal utbetales av det landet der den straffbare handlingen fant sted. Vi støtter imidlertid forslaget om assistanse til personer som har vært utsatt for vold i utlandet. Rådgivningskontorenes erfaringer på dette området tilsier at det ofte er en nokså tung og vanskelig prosess å søke om erstatning i enkelte land. En har også erfart at politiet trener etterforskningen av mange saker, noe som kan gjøre det umulig å få saken skikkelig opplyst. Dette er spesielt vanskelig for personer med omfattende fysiske og psykiske skader etter voldsovergrep. For øvrig mener vi at det bør kunne utbetales norsk voldsoffererstatning der det ikke finnes tilfredsstillende ordninger i landet der overgrepet har funnet sted, eller hvor et voldsoffer med tilhørighet i Norge av en eller annen grunn faller utenfor ordningen.»

Oslo legevakt skriver at 10 % av Oslomottakets henvendelser gjelder seksualovergrep i utlandet, og at

«Vi er ikke kjent med utfallet av de saker hvor åstedetslandets politi involveres, men i et felt med så mange myter og annet syn på kvinners seksuelle frihet, er det grunn til å tro at rettsapparatets holdning til denne type saker kan være forskjellig i forskjellige land, og at kvinner i mange land vil ha en svakere posisjon enn her. Denne type lovbrudd bør derfor ha mulighet både til å søke voldsoffererstatning i Norge og hjelp fra bistandsadvokat.»

Landsforeningen for voldsofre skriver

«Nevnte § ønskes forandret til også å gjelde for nordmenn hvis de er i utlandet.

I de land som er tilsluttet den europeiske konvensjon om erstatning til voldsofre av 24. november 1983 bør Kontoret i Vardø søke på ofrenes eller pårørendes vegne. Det er stor forskjell på erstatningsordningen i de enkelte land. En norsk borger skal ikke være avhengig av hvilket land han blir knivstukket, voldtatt eller bli drept i, for å få erstatning. Det må være likhet for loven ellers blir dette dypt urettferdig. Hvis andre land har en slik ordning må det bli statens oppgave på vegne av sine borgere å kreve denne rett. Det blir etter samme prinsipp hvor gjerningsmannen ikke har økonomisk mulighet for å betale at staten går inn og deretter søker regress hos gjerningsmannen.»

Kontoret for voldsoffererstatning skriver:

«Høringsnotatet pkt. 3.1.5 presiserer behovet for bistand i forbindelse med søknader fra nordmenn til andre lands voldsoffererstatningsordninger. Kontoret for voldsoffererstatning vil da påpeke at Europarådets konvensjon for erstatning til voldsofre, ETS no. 116, artikkel 2 sitt virkeområde beskrives som 'an intentional crime of violence'. Forslaget vil gå utenfor og lengre enn det som konvensjonens ordlyd tilsier. Å gå utenfor konvensjonen i 'positiv' retning er ikke i strid med norske forpliktelser, men det kan være betenkelig ift. bl.a. forutberegnelighet, gjensidighet og mål om europeisk samarbeid og rettsenhet.»

Departementets vurderinger

Departementet bemerker at en av begrunnelsene for voldsoffererstatningsordningen er en erkjennelse av ansvaret for å sikre individet mot voldsovergrep i Norge. Hovedregelen bør derfor være at det ikke ytes erstatning for skader påført i utlandet.

I en del tilfelle vil det imidlertid kunne virke støtende å stille skadelidte utenfor den norske ordningen. Det kan være dersom vedkommende land ikke har noen erstatningsordning som skadelidte kan påberope seg og den skadevoldende handlingen har tilknytning til et norsk miljø. Erstatning bør ikke gis dersom søkeren ikke har bopel her eller annen særlig tilknytning til Norge på skadetidspunktet.

For ordens skyld bemerkes at blant annet Kontoret for voldsoffererstatning, Rådgivningskontorene for voldsofre og bistandsadvokat (der slik er oppnevnt) kan hjelpe ofrene med å søke voldsoffererstatning fra myndighetene i andre stater.

På denne bakgrunn fastholder departementet det som er uttalt i høringsbrevet.

Justisdepartementet anbefaler at det gjøres en presisering i lovebestemmelsen slik at det blir utvilsomt at loven også gjelder på Svalbard.

3.13 Forholdet til domstolenes utmåling av erstatningen

Gjeldende rett og forslaget i høringsbrevet

I høringsnotat 8. april 2005 skriver Justisdepartementet:

«Voldsoffererstatningsloven kapittel 2 regulerer utmålingen av voldsoffererstatningen. Kapitlet viser for en stor del til skadeserstatningsloven, men det inneholder også enkelte særregler.

Utgangspunktet i alminnelig erstatningsrett er at skadelidte fullt ut skal få dekket sitt økonomiske tap som følge av den skadevoldende handling, verken mer eller mindre. En forutsetning er at tapet er en påregnelig og adekvat følge av det ansvarsbetingede forholdet. Ordningen med voldsoffererstatning fra staten følger som hovedregel alminnelige erstatningsrettslige prinsipper også når det gjelder fastsettelsen av erstatningens størrelse, likevel slik at ordningen har en øvre og nedre beløpsgrense som nevnt i voldsoffererstatningsloven § 11. Etter voldsoffererstatningsloven gjøres det heller ikke lempning eller reduksjon som angitt i skadeserstatningsloven § 1-1, § 1-3 og § 5-2. Domstolenes avgjørelser i konkrete saker har imidlertid ikke rettskraftsvirkninger i forhold til voldsoffererstatningsmyndighetene. Mens domstolene tar stilling til hva skadevolder skal betale i erstatning til skadelidte, tar voldsoffererstatningsmyndighetene stilling til hva skadelidte skal tilkjennes i erstatning fra staten.

Erstatning for økonomisk tap

Utmålingen av erstatning for økonomisk tap skal i utgangspunktet samsvare med det faktiske økonomiske tapet. Etter departementets oppfatning skal det mye til før voldsoffererstatningsmyndighetene bør komme til et annet beløp enn domstolene ved utmåling av erstatning for økonomisk tap. Domstolenes bevisvurdering, også når det gjelder fastsettelsen av skadelidtes økonomiske tap, er normalt mer omfattende og bygger på bevisumiddelbarhet. Domstolene har derfor normalt et bedre faktisk grunnlag å bygge på. Det kan imidlertid oppstå situasjoner der det kommer opp nye og viktige opplysninger etter at domstolenes avgjørelser er fattet.

Erstatning for ikke-økonomisk tap

Erstatning for ikke-økonomisk tap, dvs oppreisning og menerstatning, har et annet utgangspunkt for fastsettelsen enn erstatning for økonomisk tap. Her er det ikke penger som skal erstattes med penger, men mén, lidelser og krenkelser av ikke-økonomisk art. Det kan anføres at penger ikke kan reparere slike forhold, men penger kan til en viss grad avhjelpe ikke-økonomiske skader samtidig som de kan representere et 'plaster på såret' og gi en symbolsk kompensasjon for dem.

For menerstatningens vedkommende er det etter hvert utviklet seg forholdsvis standardiserte utmålingsregler, der man bl a tar utgangspunkt i invaliditetsgraden og skadelidtes alder, jf skadeserstatningsloven § 3-2 og voldsoffererstatningsloven § 5. Nemnda følger de alminnelige prinsippene for fastsettelse av menerstatning. Det som er sagt om forholdet til domstolenes bevisvurdering og nye opplysninger som kommer til etter at domstolene har fattet sin avgjørelse, gjelder også i forhold til fastsettelsen av menerstatning.

Oppreisning fastsettes imidlertid mer skjønnsmessig. Dette følger blant annet av den alminnelige bestemmelsen i skadeserstatningsloven § 3-5, der det fremgår at skadevolderen kan pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til oppreisning for den voldt tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art. En tilsvarende regel fremgår av voldsoffererstatningsloven § 6.

Det generelle nivået på oppreisningen har etter hvert utkrystallisert seg gjennom domstolenes praksis, likevel slik at fastsettelsen er dynamisk i den forstand at det har vært tendens til gradvis høyere beløp. Fastsettelsen av oppreisningens størrelse bygger i imidlertid i mange tilfeller fremdeles på forholdsvis individuelle vurderinger, noe lovbestemmelsenes ordlyd også tilsier.

Voldsoffererstatningsmyndighetene skal ta utgangspunkt i det generelle nivået på oppreisning som fastsettes av domstolene, jf. blant annet Ot.prp. nr. 4 (2000-2001) kapittel 5.8. Dette er også praksis, jf. nemndas avgjørelse i sakene ENV-2004-332, ENV-2004-338 og ENV-2004-339, som finnes på betalingsversjonen til Lovdata.»

Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene peker på at det vil være uheldig om voldsoffererstatningsmyndighetene setter ned erstatningsbeløp utmålt av domstolene.

Det gjelder for eksempel *Stine Sofies Stiftelse* som uttaler:

«Stiftelsen stiller seg meget kritisk til den muligheten Kontoret for Voldsofferstatning har som forvaltningsorgan til 'å nedsette' beløpet som er tilkjent i retten. Det er en høyst usedvanlig og betenkelig mulighet for et administrativt forvaltningsorgan til å kunne 'overprøve' en domsavgjørelse. Selv om det i teorien kan argumenteres for at dette er en uavhengig og fri avgjørelse og den skadelidte stadig har

krav på å få utbetalt differensen mellom beløpet som er tilkjent i retten og det beløpet som er tilkjent i voldsoffererstatning. Dette begrunnes med at gjerningspersonen på et senere tidspunkt kanskje har fått midler igjen, viser dette seg dessverre ofte å være en ren illusjon i praksis. Dernest er det et meget provoserende signal å sende mennesker som uforstyldt er havnet i en meget vanskelig situasjon. Først går man den tunge veien gjennom rettssystemet og får (kanskje først etter flere års ventetid) tilkjent et beløp i retten, så kommer den første ubehagelige overraskelsen – beløpet viser seg umulig å inndrive. Statens innkrevningssentral kan ikke forfølge beløpet så lenge gjerningspersonen sitter i fengsel/forvaring eller i øvrig 'ikke har midler'.

Deretter søker man om voldsoffererstatning for å få forskuttert beløpet som er tilkjent i retten. Opplever da at de samme erstatningskategoriene som er blitt fastsatt på bakgrunn av en bevisvurdering i retten – blir 'underkjent' av Kontoret for Voldsoffererstatning og redusert betraktelig. Dette oppleves av mange som en rent hån mot rettssikkerheten og stiftelsen savner opplysninger og velbegrunnede argumenter som forsvarer denne høyst uheldige muligheten.»

Departementets vurdering

Departementet har tillit til at domstolene fatter riktige avgjørelser. Domstolene har normalt et bedre faktisk grunnlag å bygge avgjørelsen på enn voldsoffererstatningsmyndigheten, jf. blant annet ved at de bygger på umiddelbar bevisførsel. Når domstolene har utmålt et erstatningsbeløp, vil dette skape en berettiget forventning hos voldsopfre. Videre bør forvaltningen prinsipielt sett ikke komme til et annet resultat enn domstolene ved vurderinger av det samme saksfaktum i forhold til de samme rettsregler, idet det vil kunne svekke domstolens legitimitet.

Voldsoffererstatningsmyndighetene bør derfor som utgangspunkt ikke redusere erstatningen mer enn forskjellene i regelverket tilsier. Domstolene utmåler skadevolders erstatningsplikt etter skadeerstatningsloven og alminnelig erstatningsrett, her kan det blant annet gjøres reduksjon pga. skadevolders forhold. Ikke alle tapsposter som retten kan idømme dekkes etter voldsoffererstatningsordningen, for eksempel vil de fleste tingsskadene falle utenfor. Voldsoffererstatningsmyndighetene utmåler hva staten skal erstatte etter voldsoffererstatningsloven, blant annet gjelder et maksimalbeløp.

Unntak kan imidlertid tenkes i tilfelle hvor det er kommet nye og viktige opplysninger etter at domstolen avgjorde saken.

3.14 Voldsoffererstatningens øvre og nedre beløpsgrense

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotatet

Fra høringsnotatet 8. april 2005 siteres:

«Voldsoffererstatningsloven § 11 lyder:

'For hvert skadetilfelle ytes det ikke høyere voldsoffererstatning enn 20 ganger grunnbeløpet i folketrygden, jf. folketrygdloven § 1-4. Skadevolder er part i regresssaken.

Voldsoffererstatning ytes ikke når det tap som ville kunne kreves erstattet av staten er mindre enn kr. 1 000.'

Det er et fåtall saker hvor den nedre grensen har hatt betydning. Der erstatningsvilkårene for øvrig er til stede, kommer erstatningen som regel opp i flere tusen kroner.

Justisdepartementet ser per i dag ikke noe stort behov for å oppjustere den nedre grensen, selv om den ikke har vært prisjustert siden 1986. Selv om man skulle øke grensen til for eksempel kr 2000, vil det likevel bare dreie seg om ytterst få saker.

Justiskomiteen har bedt om at utviklingen med den øvre grensen følges, og at 'det på et senere tidspunkt vurderes om det er nødvendig å ha noen øvre grense'.

Avkorting på grunn av den øvre grensen vil blant annet være aktuelt når skadelidte hadde en høy inntekt før skaden og denne ikke er dekket på andre måter. Den øvre grensen vil også ha aktualitet der tapsposten fremtidige utgifter er særlig høy, altså ved meget alvorlige personskader. Høytlønnede vil ha økonomisk mulighet til å tegne forsikring som kan dekke tap som ikke omfattes av voldsoffererstatningsordningen.

Kontoret for voldsoffererstatning og Erstatningsnemnda har opplyst at de per 15. desember 2004 ennå ikke har hatt en eneste sak hvor man har nådd den øvre grensen.»

Høringsinstansenes syn

Få av høringsinstansene gir uttrykk for synspunkter på maksimumsbeløpet.

Redd Barna, Landsforeningen for voldsopfre og Landsforeningen for trafikkskadde mener at det ikke bør være noen øvre grense.

Juridisk rådgivning for Kvinner (JURK) mener

«at en øvre grense kan virke som en ubevisst psykisk grense for den enkelte saksbehandler når de fatter vedtak om erstatning. Det kan tenkes at noen ubevisst holder litt igjen på erstatningssummen med den tanke at 'det kan jo hende verre ting enn dette, som bør erstattes med en enda høyere sum enn saken jeg nå behandler'.

JURK påpeker at 20 G ikke er veldig mye sett i forhold til de skader enkelte har blitt påført. Særlig gjelder dette personer som har blitt utsatt for seksuelle overgrep av nærstående gjennom hele barndommen. Ofte har disse fått betydelige psykiske problemer og derfor aldri hatt faktisk mulighet til å ta utdanning og få arbeid med høy lønn, som kunne kvalifisert til høyere erstatning for tap av arbeidsinntekt. Her er det helt umulig å forutsi hvor mye vedkommende ville ha tjent dersom misbruket ikke hadde funnet sted.

Vi finner det noe betenkelig at ingen søkere så langt har nådd opp til den øvre grensen, og viser igjen til vår påstand om at grensen på 20 G kanskje virker som en psykisk sperre mot å innvilge høyeste erstatningssum.»

Kristoffer Inderberg Bastiansens minnefond mener at øvre beløpsgrensen bør gjelde for hver av de pårørende.

Bare *Kontoret for voldsoffererstatning* har synspunkt på minimumsbeløpet, de foreslår at bestemmelsen tas bort.

Utviklingen etter at høringsnotatet 8. april 2005 ble sendt

Kontoret for voldsoffererstatning opplyser at de behandlet 7 saker som nådde «taket» i 2005. Tallet for 2006 var 12 saker, mens de har behandlet 5 saker per 22. oktober 2007. Kontoret for voldsoffererstatning skriver i notat 22. oktober 2007 til Justisdepartementet:

«Det samlede inntrykket er at saker med 20G-potensiale dels gjelder unge mennesker som får høy invaliditetsgrad, slik at fremtidig inntektstap og høy menerstatning slår tungt inn ved utmålingen. Dels gjelder sakene etterlatte, hvor det er mange etterlatte som har krav på 'normal erstatning' som i dette tilfellet betyr oppreisning til foreldre, og oppreisning og tapt forsørgelse til mindreårige. Når foreldrene, ektefellen og et par mindreårige barn skal ha full utmåling, så når vi fort 20G-grensen.»

Departementets vurdering

Departementet bemerker at da forslaget ble sendt på høring, hadde ikke voldsoffererstatningsmyndighetene hatt en eneste sak hvor man hadde nådd den øvre grensen. «Taket» ble ikke sett som noe stort problem. Nå har Voldsoffererstatningsmyndighetene behandlet til sammen 24 saker, og «taket» oppleves sannsynligvis som et betydelig problem for de søkerne det gjelder, selv om dette er få saker sett mot den totale mengden i den samme perioden (ca. 8000 saker).

Departementet finner at erfaringsgrunnlaget med saker som når maksimumsgrensen er for spinkelt til å gi grunnlag for endringer nå. Etter hvert kan det være aktuelt å foreslå et nytt maksimumsbeløp og/eller en hjemmel for å gå over maksimumsbeløpet i særlige tilfelle. Det vil være behov for et bredere erfaringsmateriale slik at man kan gi føringer for hva som eventuelt skal anses som «særlige tilfelle» og behov for tallmateriale nok til å beregne konsekvensene.

Voldsoffererstatningsordningen er som redegjort for foran, subsidiær i forhold til skadevolde-rens ansvar. Det er ikke gitt at staten skal tre inn og erstatte hele det tapet skadelidte påføres. Selv om det vil kunne oppstå et tap som overskrider maksimumsbeløpet, vil erstatningsordningen i alle fall innebære en betydelig forbedring av ofrenes stilling.

Departementet vil nøye følge utviklingen med saker som når maksimumsgrensen.

For øvrig bemerkes at departementet ikke deler bekymringen til en av høringsinstansene med hensyn til at den øvre grensen kan virke begrensende i forhold til utmålingen av erstatningens størrelse. Både erstatning for økonomisk tap og for ikke økonomisk tap tilkjennes dersom vilkårene er til stede. Utmålingen følger bestemmelsene i alminnelig erstatningsrett og rettspraksis.

Departementet mener at foreløpig er 20 G er en rimelig avgrensning, også når det er flere etterlatte i ett skadetilfelle, men utviklingen vil følges nøye.

Departementet kan heller ikke se at det er behov for å endre den nedre grensen.

3.15 Nedsettelse lempning og reduksjon

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005 foreslås en presisering i voldsoffererstatningsloven § 10 for å gjøre det klart at det ikke skal lempes og reduseres i volds-

offererstatningsutbetalingen fra staten i tilfelle som angitt i skadeserstatningsloven § 1-1, § 1-3 og § 5-2. Justisdepartementet legger til grunn at det også er praksis i dag.

Dette innebærer at offeret skal få full erstatning gjennom voldsoffererstatningsordningen selv om skadevolderens ansvar skulle bli redusert på grunn av mindreårighet, bevisstløshet eller forstyrrelse av sinnstilstanden mv. eller på grunn av at retten etter omstendighetene finner at ansvaret virker urimelig tyngende for den ansvarlige. Voldsoffererstatningen kan imidlertid settes ned på grunn av skadelidtes medvirkning, jf. skadeserstatningsloven § 5-1.

Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene har enten stilt seg positive til forslaget eller ikke hatt merknader.

Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget uendret.

3.16 Avgjørelsesmyndighet/delegasjon

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Det følger av voldsoffererstatningsloven § 13 at søknader om voldsoffererstatning avgjøres av Kontoret for voldsoffererstatning med Erstatningsnemnda for voldsofre (nemnda) som klageinstans. Nemnda har en leder og en varaleder og to medlemmer med personlige varamedlemmer oppnevnt av departementet for 4 år av gangen. Lederen og varalederen skal ha juridisk embetseksamen.

Kontoret for voldsoffererstatning ble opprettet 1. september 2003 og er lokalisert i Vardø. Kontoret overtok fylkesmennenes ansvar for å behandle voldsoffererstatnings-søknadene i førsteinstans. Hensikten med opprettelsen var å sikre effektiv saksbehandling og likebehandling. Statistikk for saksbehandlingstid mv. og tilbakemeldinger fra enkeltpersoner og organisasjoner, tyder på at hensikten for en stor del er oppnådd.

Klagene over Kontorets avgjørelser forbedres av Justissekretariatene, som skriver utkast til vedtak fra erstatningsnemnda. Erstat-

ningsnemnda har møter ca. en gang i måneden, hvor de behandler ca. 20 saker per gang.

Fra 1. mai 2004 fikk nemnda en ny sammensetning. Et av de nye medlemmene er advokat med spisskompetanse på personskadeerstatning, mens det andre nye medlemmet er psykiater med forankring i arbeid med voldsofre. Varamedlemmene har omtrent lik kompetanse som hovedmedlemmene. Nemndas medisinske kompetanse gjør den godt rustet til å ta standpunkt til mange vanskelige medisinske spørsmål som reises i voldsoffererstatningssakene, både med hensyn til somatiske og psykiske skader, se ovenfor under pkt 3.1.3 Beviskravet.

En nemnd med medlemmer fra flere kanter av landet, er imidlertid relativt kostbart. I 2005 anslås utgiftene til å bli ca. kr. 680 000. Nemndsbehandlingen gjør også at sakene tar lengre tid, både fordi enda et ledd må sette seg inn i saken og fordi det kan gå 1-2 måneder mellom hvert møte.

Justisdepartementet vurderer å foreslå at saker som ikke byr på vesentlige tvilsspørsmål, kan avgjøres av nemndas leder alene, og at nemnda i slike saker også kan delegere vedtaksmyndighet til Justissekretariatene.

På den måten får nemnda tid til å konsentrere seg om de tvilsomme og vanskelige sakene hvor deres særlige kompetanse kommer til sin rett. Saksbehandlingstiden vil gå ned, og arbeidsbelastningen til nemnda vil minke.»

Høringsinstansenes syn

De færreste av høringsinstansene kommenterer spørsmålet.

Justissekretariatene støtter forslaget.

Flertallet i *Erstatningsnemnda for voldsofre*, Harald Jølle og Marianne Jacobsen, finner at «kriteriet ikke bør stilles så strengt som «helt åpenbart» [se uttalelsen til nemndas mindretall, Carl Gunnar Sandvold nedenfor], idet uttrykket er vesentlig snevrere enn forforslagets «ikke byr på vesentlige tvilsspørsmål». Det bemerkes at forslaget oppstiller en «kan» bestemmelse, og at listen for hvilke saker som egner seg for delegasjon uansett vil måtte utvikle seg i praksis.»

Nemndas mindretall, Carl Gunnar Sandvold, antar at det utover regress- og saksomkostnings-sakene

«vil være vanskelig å delegere, med mindre resultatet er helt åpenbart. Det er behov for klare grenser, slik at nemndas leder ikke føler seg «presset» av økonomiske hensyn til å ta

avgjørelser alene. Mindretallet antar herunder at det enkleste vil være å nevne konkrete saks typer i tillegg til de som er nevnt ovenfor, for eksempel hendelser før 1975, åpenbart foreldet etter § 3, 2. ledd, en bestemmelse som etter hvert vil bli mer aktuell.

Norsk Krisesenterforbund skriver

«Vi har en bekymring rundt forslaget om at nemndas leder alene skal avgjøre klagesaker uten vesentlig tvil. Vi finner ingen faglig begrunnelse for dette forslaget.»

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress NKVTS skriver:

«Vi er betenkt over forslaget om å overlate saker som 'ikke byr på vesentlige tvilsspørsmål' til avgjørelse ved Klagenemnda for voldsoffererstatnings leder alene. Vi er likeledes negative til at avgjørelse i slike saker kan delegeres til Justissekretariatene. Dersom dette skulle bli kjent vil det lett kunne oppleves som at enkelte ankesaker ikke er like viktige som andre. Når det nå en gang er opprettet en klagenemnd er det viktig at denne tar seg av klagesakene. Det er heller ikke tenkelig at saker som ikke byr på særlige tvilsspørsmål skulle oppta noen vesentlig del av nemndas tid.»

Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening støtter ikke dette forslaget med mindre saker der erstatningskravet er begrunnet med psykisk skade også vurderes av nemndas psykiater.

Kontoret for voldsoffererstatning er opptatt av at en delegasjonsbestemmelse ikke må medføre «at rettsutviklingen vil gå langsommere, og praksis bli mer statisk».

Landsforeningen for voldsofre skriver

«Det må være en fast nemnd med i alt 5 personer hvorav en er brukerrepresentant. Formann bør aldri kunne ta avgjørelser alene da det ikke er saker som ikke byr på vesentlige tvilsspørsmål.

Særdomstol

Ved å opprette en egen særdomstol for voldsoffersaker vil man sikre at like tilfeller behandles likt. Slik erstatningsnemnda fungerer i dag finnes det ingen ankeinstans over nemnda – når vi også kan vise til tilfeller der nemnda har gått inn og aktivt motsagt dommer avsagt i rettsapparatet skaper det stor grad av mistillit blant brukerne. Ved å åpne for en ankeadgang inn i rettssystemet vil dette ha en generell preventiv og justerende virkning både

i forhold til utmålt sum og andre tekniske kriterier.

Avgjørelser tatt i nemnda virker ofte tilfeldig og ofte ikke til gunst for voldsofre. Siden voldsoffererstatningsordningen er en rett, vil det være på sin plass med en særdomstol.»

Departementets vurderinger

Departementet bemerker at forslaget om delegasjon vil styrke voldsofrenes rettsstilling fordi de vil få en raskere behandling av klagesakene. Voldsoffererstatningsmyndighetene har i de siste par årene jobbet aktivt med å effektivisere for å få ned saksbehandlingstiden. Et eksempel på at effektiviseringsarbeidet har gitt resultater, er at Erstatningsnemnda for voldsofre da høringsbrev 8. april 2005 ble skrevet, behandlet ca. 20 saker per møte, mens de i 2007 har behandlet ca. 50 saker per møte uten at dette har gått utover rettsikkerheten til søkerne. Arbeidet med effektivisering vil fortsette, men det er neppe stort mer å hente dersom dagens organisering i forhold til klagenemnd opprettholdes.

Delegasjonsadgangen bør begrenses slik at det faktiske resultatet for offeret ikke blir dårligere med en delegert behandling. Den eneste reelle forskjellen for ofrene vil bli at sakene kan behandles noe raskere. Resultatet i saken vil bli det samme, jf. at det bare er saker som ikke byr på «vesentlige tvilsspørsmål» som vil kunne delegeres.

En sakstype som bør egne seg svært godt for delegasjoner, er de som gjelder spørsmål om ettergivelse av statens regresskrav, jf. voldsoffererstatningsloven § 15. En annen sakstype som det kan være aktuelt å delegere, er de som gjelder spørsmål om dekning av saksomkostninger etter forvaltningsloven § 36. Dette har Justissekretariatene vel så gode forutsetninger som nemnda for å ta stilling til, jf. at Justissekretariatene har ansvaret for klagebehandling av saker om fri rettshjelp og salærforakriften. Det vil neppe bli til ugunst for ofrene om Justissekretariatet avgjør slike saker.

Departementet deler ikke bekymringen for at praksisen ikke skal utvikle seg like langt dersom det åpnes for delegasjon som når en fulltallig nemnd skal behandle alle sakene. Forutsetningen er at sakene skal overføres til full nemndsbehandling dersom de likevel skulle vise seg å by på mer tvil enn forutsatt.

Departementet har full tillit til at nemndsleder og nemndas sekretariat vil bruke sin kompetanse på en for offeret god måte. Dessuten vil man ha et

sikkerhetsnett ved at alle nemndas medlemmer vil kunne lese gjennom samtlige delegerte avgjørelser, og de vil kunne trekke avgjørelsen tilbake i det enkelte tilfellet og avgjøre saken selv. Det har aldri vært snakk om å delegere avgjørelser av prinsipiell eller tvilsom karakter.

Departementet mener at hensynet til voldsofrene og en rask behandling av klagesakene taler for en delegasjonsadgang som foreslått i høringsbrev 08. april 2005, og departementet opprettholder forslaget.

3.17 Instruksjonsmyndighet

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Justisdepartementet vurderer å foreslå en lovbestemmelse om at Kontoret for voldsoffererstatning og Voldsoffererstatningsnemnda ikke kan instrueres om lovtolking, skjønnsutøvelse eller avgjørelsen av enkeltsaker etter voldsoffererstatningsloven. Dette har vært praksis, men innføring av en lovbestemmelse kan være hensiktsmessig for å fjerne enhver tvil om instruksjonskompetansen.»

Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene kommenterte dette forslaget.

Departementets syn

Det hierarkiske systemet i staten er slik at departementet kan instruere underliggende etater og omgjøre deres vedtak. Departementet kan ikke se at det foreligger særlige grunner for å fravike dette utgangspunktet her. I praksis er departementet svært tilbakeholden med å instruere og gjør det aldri i konkrete enkeltsaker. Departementet er kommet til at det ikke er tilstrekkelig begrunnelse for å gå bort fra hovedregelen i staten.

Departementet opprettholder ikke forslaget.

3.18 Saksbehandlingsfrister

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker ved Kontoret for voldsoffererstatning var 83 dager i første halvår 2004.

Justisdepartementet vurderer med hjemmel i forvaltningsloven § 11 b å pålegge Kontoret for voldsoffererstatning å behandle alle saker innen 3 måneder. Justisdepartementet vurderer videre å la fristen først begynne å løpe fra tidspunktet for når en eventuell straffesak og/eller sivil sak med krav om erstatning fra skadevolderen er endelig avgjort. Forskrift 8. september 2000 om beregning av saksbehandlingsfrister vil gjelde, blant annet slik at fristen ikke løper når forsinkelsen skyldes særegne forhold (for eksempel når sakens særegne karakter gjør det nødvendig å innhente tilleggsopplysninger og når det brått inntreer en betydelig og uventet økning i saksmengden).

En slik saksbehandlingsgaranti vil forhåpentligvis sikre at saksbehandlingstiden ikke økes. Det er også grunn til å tro at voldsofrene vil oppleve det som positivt med konkrete frister som de kan forholde seg til.

Justisdepartementet mener på generelt grunnlag at særlige rettsvirkninger knyttet til at fristene ikke følges opp, bør brukes med stor varsomhet. Automatiske rettsvirkninger kan ha store uheldige sidevirkninger, som ikke står i forhold til den effekt med hensyn til saksbehandlingstiden man eventuelt kunne oppnå med slike regler. Det er derfor generelt sett ikke ønskelig med regler om særlige rettsvirkninger for at forvaltningen skal respektere saksbehandlingsfrister. Justisdepartementet legger til grunn at Kontoret for voldsoffererstatning vil ha interesse i å overholde den konkrete fristen som settes, både ut fra ønsket om å yte god service, og ønsket om å unngå kritikk.»

Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene støtter forslaget. Det gjelder blant annet *Moderniseringsdepartementet/nå Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Fellesstiftelsen mot seksuelle overgrep og Støttesenteret mot incest, Oslo.*

Indre Finnmark tingrett mener imidlertid at det ikke vil være noen god løsning å pålegge kontoret en saksbehandlingsfrist, fordi sakene uansett vil bli behandlet så raskt som mulig og det er viktig at resultatet av saksbehandlingen er så riktig som mulig.

Juridisk rådgivning for Kvinner (JURK) peker på at det viktigste er at alle søknadene gis tilstrekkelig tid til en rettfærdig og grundig saksbehandling.

Departementets vurdering

Departementet følger opp saksbehandlingstiden nøye gjennom styringsdialogen. Voldsoffererstatningsmyndighetene må forholde seg til de kravene til saksbehandlingstid som Justisdepartementet stiller til enhver tid. Per i dag er denne fristen kortere enn tre måneder dersom man legger til grunn beregningen etter forskrift 8. september 2000 om beregningen av saksbehandlingsfrister. Beregningsreglene i forskriften er utformet slik at fristen for eksempel ikke vil omfatte de sakene hvor man venter på dokumentasjon. Det kan typisk være at straffesaken ikke er endelig avgjort, jf. voldsoffererstatningsloven § 14 eller at parten er bedt om å fremlegge ytterligere dokumentasjon. Det er stort sett for denne sakstypen at saksbehandlingstiden er problematisk lang, men det vil ikke hjelpe i forhold til disse sakene å innføre en forskriftsfestet frist. Justisdepartementet jobber med andre tiltak for å korte ned den tiden den går fra voldshandlingen skjedde til voldsoffererstatning kan utbetales. Justisdepartementet er kommet til at det ikke er hensiktsmessig å innføre en saksbehandlingsfrist i forskrift slik som foreslått i høringsbrevet.

3.19 Dekning av utgifter til innhenting av erklæring fra lege, tannlege, psykolog og lignende

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotat

Fra høringsnotat 8. april 2005 siteres:

«Utgifter til innhenting av erklæring fra lege, tannlege, psykolog og lignende vil etter omstendighetene kunne dekkes i medhold av voldsoffererstatningsloven § 4. Som regel vil utbetalingen først skje når det er truffet vedtak om at erstatning skal ytes. Voldsoffererstatningsloven § 14 fjerde ledd åpner for forskuddsutbetaling i enkelte tilfelle, men bestemmelsen er ikke mye brukt. De som får avslag på voldsoffererstatningssøknaden får ikke refundert noen av sine utgifter.

Justisdepartementet har registrert at en del søknader avslås der utfallet kunne ha blitt et annet om det hadde vært fremlagt bedre dokumentasjon, som søkeren ikke har hatt mulighet til å skaffe på grunn av dårlig økonomi. Det kan for eksempel være utredning fra lege eller psykolog som sier noe om sammenhengen mellom påstått straffbar handling og de skader som søker har. Resultatet kan bli at de som

trenger erstatningen mest, ikke får. Justisdepartementet vurderer derfor å gi voldsoffererstatningsmyndighetene en skjønnsmessig adgang til å dekke utgifter til innhenting av bevismateriale. Det bør eventuelt legges vekt på sannsynligheten for at de aktuelle bevisene blir utslagsgivende i offerets favør.»

Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene gir uttrykkelig støtte til forslaget. Det gjelder blant annet *Kontoret for voldsoffererstatning*, *Erstatningsnemnda for voldsofre*, *Justissekretariatene*, *Likestillingsombudet*, *Støttesenteret mot incest (Oslo)*, *Fellesstiftelsen mot seksuelle overgrep*, *Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening* og *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)*.

Advokatforeningen, *Redd Barna* og *Norsk krisesenterforbund* er av den oppfatning at denne bestemmelsen ikke bør være et snevert tilbud som kun er begrenset til å gjelde i «særlige tilfeller». I de fleste personskader, herunder skader påført i forbindelse med voldshandlinger, vil det reglemessig være behov for å innhente en eller flere spesialisterklæringer for å kunne ta stilling til skadens omfang, varighet og betydning for skadelidte mv.

Landsforeningen for voldsofre bemerker blant annet

«at en part bør få dekket rimelig og nødvendige utgifter til innhenting av opplysninger fra lege osv., burde være like innlysende her som i pasientskader, yrkesskader, trafikkskader. Dette er jo ofte det viktigste for å kunne bedømme omfanget av menerstatning, av fremtidige kostnader og fremtidige inntektstap. At erklæringene må foreligge før saken avgjøres, er nødvendig.»

Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget.

For øvrig bemerkes at det i Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) foreslås at fornærmede skal få en mulighet til å begjære oppnevnt en sakkyndig under etterforskningen. Når det er nødvendig med en utredning, bør domstolen oppnevne en sakkyndig. Sakkyndige skal bare oppnevnes dersom det er grunn til å anta at fornærmede er påført varig helseskade som kan gi grunnlag for erstatning for fremtidig inntektstap, fremtidige utgifter eller menerstatning.

Det bemerkes i nevnte proposisjon at et rent oppreisningskrav vanligvis ikke bør gi grunnlag for å oppnevne sakkyndige. Det vil være behov for den foreslåtte bestemmelsen i voldsoffererstatningsloven § 14 nytt fjerde ledd, selv om forslagene i Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) skulle bli vedtatt – for eksempel i de tilfellene hvor det er ukjent skadevolder.

3.20 Regress

Gjeldende rett og forslaget i høringsnotatet

Fra høringsnotatet 25. april 2007 siteres:

«Det fremgår av voldsoffererstatningsloven § 15 første ledd at 'Søkerens krav mot skadevolderen eller andre som svarer for skaden går over på staten i den utstrekning det utbetales erstatning etter loven her.'

Etter bestemmelsens annet og tredje ledd kan imidlertid statens krav ettergis: 'Statens krav etter første ledd kan helt eller delvis ettergis dersom utvist skyld, skadevolderens økonomi eller forholdene ellers tilsier det.'

Kontoret for voldsoffererstatning avgjør om det skal søkes regress og treffer i tilfelle vedtak om det.'

Justisdepartementet foreslår at annet og tredje ledd oppheves.

Skadelidte skal ha full erstatning. Skadevolderen kan få lempet erstatningskravet om vilkårene som angitt i skadeserstatningsloven § 1-1, § 1-3 og § 5-2 er til stede. En ytterligere lempning i forbindelse med at offeret har fått voldsoffererstatning fra staten, er en tilfeldig fordel for skadevolder. Det er ikke skadevolderen voldsoffererstatningsloven tar sikte på å hjelpe, men offeret. Momentet om kompensasjon for overgang fra en 'svak offerkreditor' til 'sterke staten' som kreditor har riktignok vært framme, men bør etter Justisdepartementets syn ikke tillegges vekt. Gjeld skal betales uansett hvem som er kreditor.

Skadevoldernes interesser ivaretas ved at Statens innkrevningssentral gir betalingsutsettelser mv. ved behov. Som enhver annen kreditor, må staten kunne ettergi kravet for eksempel i forbindelse med gjeldsforhandlinger.»

Høringsinstansenes syn

Justissekretariatene har ikke merknader til forslaget i forhold til erstatningskrav som er behandlet av retten. Justissekretariatene påpeker imidlertid

at det i praksis også kreves regress i tilfeller hvor skadevolder har vedtatt forelegg for den straffbare handlingen og i de tilfellene hvor skadevolderen er domfelt for forholdet, men hvor retten ikke har tatt stilling til erstatningsspørsmålet. I disse tilfellene tilsier prinsippet om kontradiksjon at skadevolder bør høres før det kreves regress.

Erstatningsnemnda for voldsofre sonderer mellom adgangen til å søke kravet ettergitt, helt eller delvis, slik det nå er adgang til etter voldsoffererstatningsloven § 15 annet ledd og å fjerne ordningen med at det skal treffes et regressvedtak. Nemnda peker på at regressvedtaket er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. voldsoffererstatningsloven § 17 første ledd. Videre peker de på at forslaget vil frata vedkommende partsrettigheter i regressspørsmålet i og med at det ikke lenger skal treffes et vedtak som kan påklages.

Erstatningsnemnda for voldsofre skriver videre at en «ytterligere side ved forslaget er at det kan stilles spørsmål ved i hvilket omfang lempningsbestemmelsene i skadeserstatningsloven reelt sett blir anvendt i voldssaker for domstoler når 'alle vet' at det er staten som kommer til å dekke kravet vis a vis fornærmede. Departementets forslag kan derfor innebære at skadevolder avskjæres en reell lempningsadgang.»

Riksadvokaten skriver at regelendringen vil neppe få stor betydning for krav som ikke er rettskraftig fastslått, jf. at forvaltningen må ta standpunkt til eventuelle anmodninger om lempning.

Departementets vurdering

Forslaget om å ta bort adgangen til å søke om at statens krav mot skadevolderen ettergis, var for en stor del motivert av ønsket om å effektivisere saksbehandlingen. Departementet legger imidlertid til grunn at disse sakene ikke har vært særlig ressurskrevende å behandle for voldsoffererstatningsmyndighetene. Klager over regressvedtak fattet av Kontoret for voldsoffererstatning vil etter departementets vurdering normalt være en type avgjørelser som kan delegeres til Justissekretariatene, jf. forslaget om endringer i voldsoffererstatningsloven § 13.

Departementet bemerker også at det etter omstendighetene kan være behov for at staten i unntakstilfelle helt eller delvis ettergir kravet for at skadevolderen skal kunne få en reell mulighet til å etablere seg på ny f. eks. etter lang soning. At det fremdeles er egne regler om dette i voldsofferer-

statningsloven anses per i dag som en bedre løsning enn for eksempel om Statens Innkrevingsentral eller namsmyndighetene gjennom gjeldsordningsloven skal ta stilling til spørsmål av denne karakter. Det vises i den forbindelse til at voldsoffererstatningsordningen er en ganske kompleks ordning og at voldsoffererstatningsmyndighetene er best rustet til å foreta de vurderingene som regressinstituttet etter denne ordningen krever.

Departementet er etter høringen kommet til at de mest tungtveiende argumentene taler for å videreføre regressbestemmelsene i sin nåværende form. Prinsippet om at skadevolderen erstatningsrettslig skal stå til ansvar for sine handlinger anses tilstrekkelig ivaretatt gjennom den restriktive praksis som har vært fulgt i disse sakene.

Dersom det for eksempel skulle vise seg at arbeidsbelastningen for voldsoffererstatningsmyndighetene med å behandle disse regresssakerne skulle bli av et visst omfang også etter at man har åpnet for delegasjon, vil departementet vurdere spørsmålet på nytt.

3.21 Ikrafttredelse

Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotat 8. april 2005 skrev Justisdepartementet:

«Justisdepartementet forslår at eventuelle endringer mht. avgjørelsesmyndighet (forslag til nytt tredje og fjerde ledd i voldsoffererstatningsloven § 13) kommer til anvendelse i tilfeller der det etter endringslovens ikrafttredelse fremsettes søknad om voldsoffererstatning. Det samme gjelder endringen i § 14 siste ledd. De øvrige endringene foreslås bare å komme til anvendelse i tilfelle der det søkes om voldsoffererstatning på grunn av straffbare handlinger e. l. som har funnet sted etter lovens ikrafttredelse.»

Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene slutter seg til forslaget, mens *Landsforeningen for voldsofre* og *Kristoffer Bastiansens minnefond* går inn for at loven skal gis tilbakevirkende kraft.

Departementets vurderinger

Departementet viser til at utgangspunktet i norsk rett er at skjæringstidspunktet settes til lovens ikrafttredelse. Departementet kan ikke se at det er fremkommet momenter som tilsier en annen løsning i dette tilfellet.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslagene forventes å medføre økte erstatningsutbetalinger, blant annet som følge av at flere straffbare voldshandlinger blir omfattet av loven, at etterlatte i større grad skal få erstatning og på grunn av liberaliseringen av anmeldelseskravet. Forslaget om dekning av utgifter til innhenting av sakkyndige erklæringer forventes også å medføre at utgiftene til erstatningsutbetalingene blir høyere idet de aktuelle bevisene som da fremskaffes kan bli utslagsgivende i offerefs favør. I tillegg vil endringsforslagene medføre et økt bemanningsbehov både ved Kontoret for

voldsoffererstatning og i Justissekretariatene. Forslagene er samlet anslått å medføre årlige merutgifter på 14,5 mill. kr, fordelt med 1 mill. kr på kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre, post 01 Driftsutgifter, 13 mill. kr på kap. 472, post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning og 0,5 mill. kr på kap. 473 Justissekretariatene, post 01 Driftsutgifter. Det er også i St.prp. nr. 1 (2007-2008), jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2007-2008) foreslått å bevilge 14,5 mill. kr til formålet, med sikte på at endringsforslagene kan tre i kraft med virkning fra 1. januar 2008.

5 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

Til § 1

Bestemmelsen angir lovens saklige virkeområde, det vil si hvilke typer straffbare handlinger som kan gi grunnlag for voldsoffererstatning fra staten.

Endringsforslaget i *første ledd første punktum* vil lede til en viss utvidelse av ordningen, ved at flere typer straffbare handlinger enn i dag omfattes. Hovedkriteriet for å kunne tilkjennes voldsoffererstatning er at man har lidt en personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten. Disse begrepene har blitt innarbeidet i strafferettslig terminologi, jf. blant annet straffeloven § 39. Man vil langt på vei kunne trekke på domstolenes praksis i forhold til begrepenes nærmere innhold. Fordi dette er en ordning som retter seg mot voldsofre, vil begrepene likevel unntaksvis kunne måtte tolkes ulikt.

Etter forslaget skal det ikke lenger uttrykkelig gå frem av voldsoffererstatningsloven § 1 at den straffbare handlingen må ha preg av vold eller tvang. Noe av hensikten med lovendringen er nettopp å få tydeligere frem at det ikke skal være et vilkår at man har vært utsatt for vold eller tvang i snever forstand. Det bør gå tydeligere frem av lovtektsten at for eksempel voldtekt og andre seksuelle overgrep mot barn og voksne omfattes, selv om dette ikke er noe nytt. Det samme gjelder trusler som er såpass alvorlige at de omfattes av straffebestemmelsen i straffeloven § 227 og frihetsberøvelser.

Forslaget skal likevel ikke medføre at enhver straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten skal kunne gi rett til voldsoffererstatning. For eksempel vil straffbare brudd på forurensningsloven eller brann- og eksplosjonsvernloven ikke kunne voldsoffererstatning, selv om det skulle oppstå personskader.

Endringen vil ikke medføre at handlinger som i dag omfattes vil falle utenfor. Det vises for øvrig til drøftelsen i kapittel 3.1.

I *første ledd annet punktum* slås uttrykkelig fast at barn som har opplevd vold mot en nærstående person, og dette er egnet til å skade barnets trygghet og tillit, har rett til voldsoffererstatning. Det kan ikke gis noen opplisting av hvem som

skal regnes som nærstående, da hvem som skal regnes som nærstående i denne sammenhengen, vil måtte avgjøres konkret etter omstendighetene. Kjerneområdet for bestemmelsen vil være vold mot barnets omsorgsperson, men også vold mot andre, for eksempel barnets søsken, kan omfattes.

Det er ikke et absolutt krav til at barnet er direkte vitne til voldshandlingen, det bør også kunne gis erstatning for eksempel dersom barnet ser en nærstående person med livstruende skader eller den nærståendes reaksjoner i ettertid gjør at barnets trygghet og tillit blir skadet.

Formuleringen «egnet til å skade barnets trygghet og tillit» må tolkes slik at det ikke kan gis erstatning i alle tilfelle hvor barn har opplevd vold mot en nærstående. Bestemmelsen vil særlig være aktuell der barn gjentatte ganger er vitne til langvarig mishandling, men det kan også tenkes at vilkårene for erstatning vil være oppfylt etter en enkeltstående voldshandling for eksempel dersom barnet ser at far påfører mor alvorlige skader.

Se mer om bestemmelsen i punkt 3.2 foran.

Til § 2

Bestemmelsen omtales i punkt 3.12.

Til § 3

Foreldelsesreglene i § 3 *annet ledd* er omtalt i punkt 3.5.

Kravet til anmeldelse i § 3 *tredje ledd* er nærmere omtalt i punkt 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10 og 3.11.

Til § 7

Første og annet ledd i § 7 er en videreføring av de gjeldende bestemmelsene i § 7.

Gjennom endringsforslaget i *tredje ledd* i ønsker departementet å styrke de etterlattes erstatningsrettslige vern i forhold til dagens ordning. For det første foreslås det å utvide kretsen av personer som skal være berettiget til erstatning. For det andre foreslås det å knytte erstatningen nærmere opp mot de alminnelige utmålingsreglene i § 4. I

forslaget til § 7 tredje ledd siste setning foreslås det en bestemmelse om at også søsken av avdøde kan tilkjennes erstatning og oppreisning som nevnt i tredje ledd første og annet punktum. Forslaget etablerer ikke et rettskrav på erstatning til søsken, men dersom det foreligger særlige grunner, vil voldsoffererstatningsmyndighetene ha en skjønnsmessig adgang til å tilkjenne erstatning. Det overlates til praksis å utkrystallisere bestemmelsens nærmere innhold.

Forslaget til *nytt fjerde ledd* slår fast at for erstatning etter bestemmelsen her, anses dødsfallet som ett skadetilfelle i forhold til § 11. Forslaget representerer kun en lovfesting av hva som ville ha fulgt av gjeldende praksis.

Lovforslaget er drøftet nærmere i punkt 3.3.

Til § 10

Bestemmelsen er omtalt i punkt 3.15.

Til § 13

Tredje ledd er en ny bestemmelse som åpner for delegasjon til nemndas leder/nemndas sekretariat. Delegasjon skal bare kunne skje i de tilfellene hvor det faktiske resultatet for offeret ikke blir dårligere med en delegert behandling. Bestemmelsen er nærmere omtalt i punkt 3.16.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Til § 14

Femte ledd er en ny bestemmelse som gir mulighet for å få dekket utgifter til erklæring fra lege, tannlege, psykolog og lignende i forkant av at et vedtaket treffes. Det er ikke ment å gjøre noen endringer i forhold til det generelle utgangspunktet at voldsofrene skal få dekket alle utgiftene som personskaden har påført dem, herunder utgifter til erklæringer.

Erklæringer bør også kunne innhentes ved videre klagebehandling dersom dette skulle vise seg nødvendig.

Bestemmelsen er nærmere omtalt i punkt 3.19.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven).

Forslag

til lov om endringer i lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven)

I

Lov 20. april 2001 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. (voldsoffererstatningsloven) endres slik:

§ 1 første ledd skal lyde:

Den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, eller dennes etterlatte, har rett til voldsoffererstatning fra staten etter reglene i loven her. *Hvis et barn har opplevd vold mot en nærstående person, og dette er egnet til å skade barnets trygghet og tillit, har barnet rett til oppreisning utmålt etter § 6. Barnet kan også kreve erstatning etter §§ 4 og 5.* Voldsoffererstatning ytes selv om gjerningspersonen ikke kan straffes fordi vedkommende var utilregnelig som nevnt i straffeloven § 44 eller under 15 år, eller det foreligger overskridelse av nødverge som er straffri etter straffeloven § 48 fjerde ledd.

§ 2 første ledd skal lyde:

Voldsoffererstatning ytes når den skadevoldende handling har funnet sted her i riket, *herunder Svalbard*, om bord på norsk fartøy, boreplattform eller luftfartøy eller på innretning eller anlegg for utforskning eller utnyttning av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen.

§ 3 annet og tredje ledd skal lyde:

Søknaden må være fremsatt for Kontoret for voldsoffererstatning før erstatningskravet mot skadevolderen er foreldet etter reglene i foreldsesloven. Det er likevel tilstrekkelig at søknaden fremsettes før skadevolderens eventuelle straffansvar er foreldet etter reglene i straffeloven *eller før skadelidte fyller 21 år*.

Erstatning ytes bare når den straffbare handlingen er anmeldt til *politiet*. Dessuten må søkeren ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventu-

ell straffesak mot skadevolderen. I særlige tilfeller kan erstatning ytes selv om vilkårene i leddet her ikke er oppfylt.

§ 7 tredje og nytt fjerde ledd skal lyde:

Ved dødsfall *har avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre rett til erstatning for personskade etter reglene i § 4. Uten krav om personskade kan disse tilkjennes oppreisning etter reglene i § 6. I særlige tilfelle kan søsken tilkjennes erstatning og oppreisning som nevnt i leddet her.*

For erstatning etter bestemmelsen her anses dødsfallet som ett skadetilfelle etter § 11.

§ 10 skal lyde:

§ 10 Nedsettelse, lempning og reduksjon

Om nedsettelse eller bortfall av voldsoffererstatning på grunn av skadelidtes medvirkning m.v. gjelder skadeserstatningsloven § 5-1 tilsvarende.

Det skal ikke lempes eller reduseres som angitt i skadeserstatningsloven § 1-1. § 1-3 og § 5-2.

§ 13 nytt tredje ledd skal lyde:

Saker som ikke byr på vesentlige tvilsspørsmål, kan avgjøres av nemndas leder alene. I slike saker kan nemnda også delegere vedtaksmyndighet til nemndas sekretariat.

§ 14 nytt femte ledd skal lyde:

Det kan i særlige tilfelle bestemmes at en part skal få dekket utgifter til innhenting av erklæringer fra lege, tannlege, psykolog og lignende.

II

I kraftsetting og overgangsregler

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Endringene i § 1, § 3 og § 7 og ny § 1 a kommer ikke til anvendelse i tilfeller der det søkes om

voldsoffererstatning på grunn av handlinger som har funnet sted før lovens ikrafttredelse.

Endringene i § 2, § 10, § 13 og § 14 kommer til anvendelse i tilfeller der det etter endringslovens ikrafttredelse fremsettes søknad om voldsoffererstatning.

III

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

